

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm|| Maii Et Ivnii

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10258 - 10263

IIII.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77393)

Solebat vir sanctus habitare apud portam superiorem in turri quadam muro coherenti. In ea hodieque perdurat lectus eius, in quo somnum capiebat. Erat verò illi calix crystallinus, ex quo multi bibentes, sanati sunt à diuersis languoribus: & is quoque vsque in præsens illic asseruatur. Post annos septem in episcopatu exactos, spiritum Domino reddidit, sepultusque est ad portam superiorem via Flaminia. Quandoque vir Dei de seipso retulit, admonitum se in visione fuisse, vt pro nauigantibus deprecaretur, quod etiam fecit. Nauigabant verò trecenti viri in naui multis opibus onusta, qui ex Oriente venientes, ad portum quandam contendebant. Cumque tranquillo vterentur mari, media die extitit atra nox, saeuierunt venti, procellæ infumuerunt, parum à submersione abfuit naus, spes omnis viuendi erepta est. Mox illis apparuit angelus in effigie Iuuenalis Episcopi, stans super aquas. Illi autem viso eo exclamârunt: Si vir Dei es, libera nos. Orauit ergo manibus extensis, & naus ad portum opatum appulsa est. Rogabant verò, quisnam esset. Er ille: Sum, inquit, Iuuenalis Narniensis Episcopus. Gratias agatis Deo, qui liberauit vos, & hæc dicens, abscēsit ab eis non parum admirantibus, Deumque collaudantibus. Postea cum sua negocia expediuissent, quadraginta viros cum magnis muneribus miserunt ad eum, qui intra biduum longissima maris spatia emensi, cum Narniam ingressi essent, compererunt illum obijisse diei suum. Accesserunt itaque ad sepulcrum eius, eoque tacto vnus ex eis quartana febre laborans, sanatus est: datis autem muneribus venerabili viro Maximino successori eius, rogârunt vt templum ei conderet. quod & factum est.

Abit in ca-
los.

Miraculū.

Aliud mira-
culum ad se-
pulturū eius.

MARTYRIVM SANCTÆ VIRGINIS ET MARTYRIS PELAGIÆ TARSENSIS, EX SI- meone Metaphrasæ.

4. Maij.

Clino Epi-
scopus mul-
tos in fide
confirmat.

V M esset nuper à Diocletiano Imperatore per totum orbem terrarum Christianorū persecutio renouata, multi, ac ferè innumerabiles viri furorem Imperatoris extimescentes, ad montes ipsos aufugerunt. Verum qui erant in fide stabiliore, & Deum magis, quam homines metuebant, permanserunt in sanctis ecclesijs, Deum ipsum precantes, vt certamen pro Christo subeuntes victores fierent.

Eo tempore beatus & religiosus Episcopus, qui Clino dicebatur, baptizabat multos, ac singulos, qui supernæ vocationis brauium persequi volebant, hortationibus suis magis magisque excitabat. Eius autem fama per totum

Orientem celebrabatur. Postea & Tarsum urbem Ciliciæ, Episcopus ille se contulit, in qua vrbe multos baptizauit. Tertio autem die post beati eius viri in eam urbem aduentum, audiuit Imperator quicquid Episcopus ille faciebat, quodque multos à dijs ipsius auertens, proprio Deo adiungebat. Itaque vrbe portas claudi iussit, & eum virum comprehendit. Beatus verò Episcopus Clino, diuina reuelatione admonitus, exijt ex vrbe illa, nemine ipsum vidente. Cumque per totam urbem quæsitus, non inuentus fuisset, iratus Imperator omnibus illis, quos Episcopus Clino baptizauerat, iussit eos in carcere concludi. Erant enim multi, quos Dominus singulatim acceperat.

Virgo autem quadam nomine Pelagia, Dei timore admodum excellens, cuius pulchritudinem pro dignitate explicare non possumus, cum in ea vrbe habitaret, quæ supra dicta est, audiuit de Episcopi fuga, & ipsum videre cupijt. Eius virginis pulchritudinem & decoram speciem cum Diocletiani filius audiuisset, misit procuratores suos & multos milites, qui virgini persuaderent, vt se illi in matrimonium collocaret. Beata verò Pelagia, cum se Christi signo muniuisset, eos à se repellens: Desponsata, inquit, ego sum Dei filio. Rediêrunt illi, & quæ audierant, Imperatoris filio retulerunt: qui maximum furorem in eam concepit, sed tunc quidem tacuit, iracundiam in aliud tempus referuans. Sancta verò Pelagia ad matrem ingressa: Volo, inquit, mater, nutricem meam visere: illam enim iam diu non vidi. Nimirum volebat sancta illa virgo per nutricis occasionem, ad Episcopum illum diuinum hominem accedere. Audierat enim à quibusdam, quo loco ille tunc viueret.

At eius mater prauis dæmonis instinctu non cōcessit, quod filia petierat: sed omni-
no

S. Pelagia
recusat con-
iugium filij
Imperato-
ris.

nō prohibuit illam discedere, dicens: Non potes nunc, ō filia, illuc ire, sed aliās opportunitū ire poteris. At Dominus Iesus Christus noctis tempore beati Episcopi Clinonis speciem reuelatione diuina Pelagiam ostendit: cuius viri adspēctum & honestam formam virgo ipsa admirata est. Cū verō se à matre prohiberi videret, ne ad nutricem iret, clam seruos suos ad carcerem misit ad eos, quos ab Episcopo illo baptizatos Imperator coërceri iusserat, vt ab illis ipsi de Clinonis Episcopi forma certior fieret: quō scire posset, an verū fuisset, quod nocte per visum contemplata fuerat. Cū igitur pueri venissent, & Episcopi formam atque characterem nunciāssent, cognouit omnia conuenire cum forma illa, quam per nocturnam visionem didicerat. Itaq; sancta Pelagia gaudio magno affecta: Tuorum, inquit, Domine, bonorum nūcius est homo ille: precor te, ne mysterijs tuis indignam me facias. Cūq; hæc precata esset, ad matrem suam introiuit, eiq; dixit: Rogo te nunc, domina ac mater mea, vt præstes mihi, quod pollicita es, cū dixisti, opportuno tempore me ad nutricem meam ituram. En tempus nūc præstō est: agē, mitte me ad illam.

Cū eius verba mater audiuisset, secum cogitabat dubitans, ne si filiam ire prohiberet, præ mœore in morbum illa incideret. Statim igitur exurgens, regalem purpuram, gemmis preciosis & varijs distinctam, omniaq; ornamenta illuc proferri iussit, perinde ac si filio Diocletiani desponsata esset: eamq; sic indutam, cum puero- rum & multorum militum comitatu misit. Tum mater: Vade, inquit, filia, & meis verbis nutricem tuam saluta. Cū igitur iumento imposita fuisset, ibat gaudens, & eo, quod expectabat, admodum læta & exultans. Cū verō milliariibus ferē decem processissent, vnus ē militibus, qui simul ibant, Longinus nomine, vidit quendam venientem sub montis cuiusdam arboribus: quem cū ex habitu & decora faciei specie cognouisset, ad commilitonem suum conuersus: Iuliane, inquit, frater, nosti ne virū hunc ante nos venientem? Hic est ille Dei homo Clino, ille, inquam, miraculorum effector per totum Orientem, cuius fama vsque ad Imperatorem peruenit, & propter quæ Christianorum persecutio commota est. Milites autem illi Longinus & Iulianus erant ex eorum numero, qui Christo seruebant. Quidam verō ex Eunuchis cū audiuisset, quæ militēs dicebāt, nunciauerunt dominæ suæ. Quæ cū audiuisset, rem cognouit: & iumentum sisti iussit, è quo descendit, & pedibus sancto illi viro iuit obuiam, militibus & pueris præcipiens quietē se gerere, neque homini molestos esse: verū secedere, & sub vmbra illarum arborum se continere, quoad ipsa cum illo Dei viro loqueretur. Erant enim in illis plerique Christi mysteriorum expertes, ob idq; nō sinebat eos mysteria Dei audire.

Cū igitur omnes secessissent, sancta virgo Pelagia diuinum illum Dei virum allocuta est. Qui eius visu perculsus, dixit: Tecum sit Christi pax, ō adolescens fœmina. Tum illa: Benedictus, inquit, Deus, qui in ista imagine tua mihi reuelatus est, quoniam te misit ad me, vt serues animam meam ab interitu. Nunc igitur per Deum, cui seruis, te precor, vt verē mihi dicas, quis tu es, & quōdnam est nomen tuum, quæ ve tua conditio. Cui beatus Episcopus dixit: Ego, quod mihi præcipuum, & omnibus rebus preciosius est, Christianus sum, rationalium Christi ouium pastor, qui Clino appellor. Tunc illa cū existimāssent pastorem eorum pecorum esse, quæ sacrificantur, ei dixit? Precor te Domine, vt dicentem me audire non graueris. Multæ sunt oves in domo patris mei, itaque, si placet, veni, & ipsas pasce, & ego tibi mercedem multam tribuam. Tunc Episcopus: Non sum ego pecorum pastor, quæ tu opinaris, sed rationalium Christi ouium, hoc est, hominum, qui vitam æternam consequi sperant. Et quid nam, inquit sancta Pelagia, agnis tuis ipse das, quare vitam æternam habere possint? At beatus Clino: Illis nuncio cognitionem Patris, & Filij, & sancti Spiritūs. Agē, inquit illa, domine mi Pater dic, quid nam magis necessarium sit ijs, qui volunt esse cum Deo tuo. Da, quæso, mihi hoc. Cui Christi ouium pastor respondit: Annuncio tibi baptisma in remissionem peccatorum, & in vitam æternam. Hoc ipso nihil magis necessarium. Id cū audiuisset Pelagia, & ad beati Episcopi Clinonis genua se deiecit: Miserere, inquit, mei domine, & da mihi donum istud. Ex quo enim tempore mecum locutus es, ipsius Dei lumen in corde meo effulsit. Itaque satanæ, & angelis ac machinis ipsius, hoc est, vita carentibus idolis, renuncio. Illa ego hucusque colui, ab his misericordiam quærens, ex quibus vtilitas non proficiscitur, sed perniciēs & mors sempiterna. Nunc igitur Deum precor, vt ego, quauis indigna, ipsius filio respondear, qui occultas cordis mei partes illuminauit: ipse enim est iustitiæ sol.

Orat pro ca
S. Clino:

Fons scatu-
rit.

Aquam an-
te expiat, q̄
virginē ba-
ptizet.
Psal. 103.

Matth. 25.

Adulti ba-
ptizati etiā
sacram Eu-
charistiam
accipiebāt.

Matth. 6.

Efficacia fi-
guri S. Cru-
cis.

Cum tam admirabilem virginis orationē beatus Episcopus Clino audiret, eam admiratus, manus suas in cælum sustulit, ac dixit: Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui sedes super cælos, & virginem hanc ad tuū cognitionem vocasti, emitte ipsi sanctum & illustre baptisma dilecti filij tui Domini nostri Iesu Christi. Cum ita ille Deum precaretur, repente fons aquæ viuæ ante ipsos scaturijt. Cumque beatus Episcopus vidisset se celeriter à Deo exauditum, continuò eum laudās: Magnus es, inquit, Deus noster, Pater, & Filius, & sanctus Spiritus, quoniam dedisti hereditatem filijs hominum, baptisma in vitam sempiternam. Et nunc, Domine, tu, qui pōsti corda hominum, scis humilitatem serui tui, quòd vereor virginem hanc sic baptisate lauare: sed tu, qui potens es in omnibus, prouide quidnam fieri oporteat. Cum sic ille Deum precatus esset, Pelagia dixit: Domine, & pater, exaudita est in hoc oratio tua: ecce enim misit Deus lumen, sicut precatus es. nam video duos milites supra fontem stantes, & in manibus linteum ita splendidum habentes, vt huius fontis aquæ, velut sol, fulgeant. Ne igitur verearis baptisate me lauare. Beatus Episcopus cum Pelagiam hæc dicentem audiisset, Deo gloriam reddidit, & ad fontem accessit, vt aquas ipsas expiaret, & sanctas faceret: qui cum Deum precaretur, factum est vt & ipse Angelos supra fontem stantes videret ea figura, qua Pelagia illos viderat.

Cum igitur Angelos vidisset, vocem ad Deum sic extulit: Gloria tibi sit, Rex vniuersarum rerum, qui fecisti Angelos tuos spiritus, & ministros tuos ignem vrentem. Tu me dignum efficias, qui hanc virginem, quam ipse mihi obtulisti, tibi offeram hostiam viuentem in memoriam & odorem suauitatis. Fac & ipsam dignam, quæ in grege electorum tuorum numerari possit, vt in die regni tui, & ipsa cum quinque illis virginibus prudentibus in thalamum Christi tui, lampadem suam accensam habens, ingrediat. Cum preces compleuisset, exultans Spiritu sancto ob ea, quæ viderat mirabiliter facta, virginem ipsam in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti illuminauit. Quæ cum baptisate renouata esset, communionem de Christi mensa Episcopus accepit, eique impartiuit. Postea sancta Pelagia Episcopum adorauit, eiusque vestigia exosculans: Domine, inquit, ac pater benedicte, precare Deum pro me, vt à sancto Spiritu fortis efficiar. Cui beatus Episcopus dixit: Deus ille, cui dādisti pignus animæ tuæ, ipse mittat tibi auxiliū de sancto habitaculo suo, & det tibi, vt aduersariū superes.

Ex hac sancti Episcopi oratione cum virgo per Spiritum sanctum multam voluptatem & lætitiā accepisset, Episcopum sic affata est: Pater, per Deum illum te precor, qui per te ipsum mihi salutem dedit, ne me despicias, neque quod à te petiero, mihi deneges. Quoniam à sanctis manibus tuis illam Domini & æterni Regis purpuram accepi, posthac fragilem terrenamque hanc vestem, & reliqua hæc omnia habere non licet. Tu igitur hæc accipe, & in longinquam regionem feras, vbi vendi possint, eorumque precia cape, & indigentibus distribue: mihi enim ex hoc tempore hæc ipsa sunt execrabilia. Tum Episcopus Clino: Mihi quidem, inquit, nō liceret id facere: sed ne tibi molestum sit, quoniam me per Deum obtestata es, capiam ista. Tum Pelagia: Ego audiui, cum diceres, Dominum nostrum dixisse: Nemo potest duobus dominis seruire. Cum virginis illius prudentiam beatus Episcopus admiraretur, & pro ipsa Deum precatus esset, illi benedixit, eamque dimittens, vt ad suos rediret: Vade, inquit, in pace. Sancta verò Pelagia gaudio affecta per Spiritum sanctum, Dei gloriam laudabat, quòd digna effecta esset, quæ cælestia bona perciperet.

Redijt igitur ad pueros suos, qui eam secuti fuerant, viditque ipsos tenebris & caligine detentos: cæcitas enim eis acciderat, ob idque ambulare non poterant. Pelagia cum illos ipsos, tanquam vincos detineri animaduertisset, cognouit diaboli arte atque insidijs id factum. Itaque & sibi & pueris Crucis signum adhibuit, ac statim illa tentatio ab ipsis remota est. Cœperunt autem ab ea querere, vbinam esset homo ille, qui lumen ei præbuerat, & mulier valde speciosa, quam inter ipsam & eum virum stantem à se visam dicebant, in capite ipso duo diademata, & super ea Crucis signum tenentem. Pelagia hæc audiens: Silere, inquit. Verum potestis ne & vos accedere, quòd & ego accessi, ad bonam, inquam, illam spem, & regnum sempiternum? Responderunt iuuenes illi: Quare non possumus & nos, hera nostra, illi credere, qui potest à pœnis sempiternis nos eripere, & in altissimo cælo vita donare? Pelagia igitur cum fecisset, vt idola renuerent, quæ ad illum vsque diem coluerant, eos tales præparauit, quæ cælestis eruditionis participes fieri possent.

Deinde cum in iumento sedisset, abiit ad nutricem suam, quæ (vt consueuerat) obuiam

uam illi venit, sanctæque Pelagiæ vultum lætum & longè pulchriorem vidit, quàm antea viderat. Vidit etiam in ea multa alia mutata: antea enim sumptuosis vestibus ornabatur: tunc verò modesto habitu induta erat. Antea elato animo sæerat: tunc summissè & humiliter se gerebat: Antea superba, tunc abiecta veste corpus tenebat: antea varijs & delicatis cibis vescabatur, tunc, vt fama erat, & ex macie cognoscebatur, precibus & ieiunij diligenter vacabat. Cùm hæc nutrix intelligeret, illam Christianam factam esse animaduertit: cumque recordata esset, quot modis Diocletianus Imperator eos cruciabat, qui eiusmodi mentem haberent, & tamen illis persuadere non posset, vt Christum negarent, hæc secum cogitabat: Si huic consilium do, ne sit Christiana, quemadmodum Imperatoris edicto præcipitur, illa nequaquam mihi obtemperabit: particeps enim facta est gratiæ illius, quam Christiani profitentur, cùm dicunt vnum solum esse Deum. Cœpitque nutrix ipsa sic Pelagiam affari: Filia, sicut nimix tuæ pulchritudinis atque honestæ formæ admirationem attulisti Diocletiano Imperatori, & eius filio, omnibusque Optimatibus, & toto exercitui, ijs denique Regibus, qui longè hinc absum: ita vera pulchritudine prædita, placeas Dei filio, cui te ipsam sponsam dedisti: aeterno enim Imperatori, vt præ te fers, tu credidisti. Ille præbeat tibi vim & patientiam contra aduersarios, & victicia præmia certamini tuo retribuat. Redi autem cum pace, quoniam in domum meam te intromittere non audeo, ne fortè hoc audiat is, qui te sponsam ambit, & cum toto meo genere ac familia me destruat. Equidem id mea causa non facio, quoniam si me periculis traderem, mercedem tecum vnâ perciperem: verus enim est Deus, in quem tu credidisti. Cùm hæc audiisset Pelagia, demisso vultu à nutrice sua discessit: cumque ad matrem rediret, & propè esset, mater obuiam illi venit, vt consueuerat. Verùm cùm eius vestem mutatam vidisset, eius rei causam non quæsiuit, sed clamorem magnum cum ciulatu atque vlulatu emisit. Pelagia verò risit illa quidem, sed nihil respondit. At mater furore percita, iacuit semimortua, & sine voce diu mansit. Postea cùm animum collegisset, & ad se reuersa esset, surrexit, ac nihil dicens filia, neque quod factum erat, ab ipsa exquirens, properauit ad militum & armatorum equitum multitudinem adducendam. Quibus cùm iudex præcepisset, vt in omnibus his, quæ ipsa vellet, ei obtemperarent, venit cum militibus: sed filiam suam non inuenit, cùm ea interim recessisset.

Nutrix confirmat sanctam Pelagiam, sed non audet admittre in domum suam.

Excuntes igitur illinc, omnes & vias & semitas circumeuntes, omnia loca perscrutabantur vsque ad milliaria quadraginta peruestigantes, & tam eam inuenire studentes, quàm illum, qui talem iniuriam ipsi Pelagiæ intulerat. Audierat enim ipsius mater à pueris, quòd ad Episcopum quendam se contulisset: ob idque illis militibus, qui missi fuerant, præceperat, vt si Episcopum inuenirent, & ipsum vinctum ad se ducerent. Milites igitur abeuntes, & longinqua loca perscrutantes, neminem inuenerunt. Sancta verò Pelagia cum famulis suis, qui Christo crediderant, sedebat trans flumen, & ipsa quidem milites videbat: illi verò, qui eam querebant, neminem videre poterant. Quamobrem ipsius animus exultauit in Domino, ac ridens adolescentibus, qui cum illa erant: Videtisne, inquit, vt Dominus Iesus charos habet omnes ad se venientes, & spem suam in ipso collocantes? Itaque milites frustra laborantes, ad ipsius matrem redierunt: cui cùm dixissent, neque virum, qui filiaè iniuriam (vt ipsa dicebat) intulerat, neque filiam ipsam à se inuentam, ipsa hæc audiens, graui mœre affecta est.

Sed Pelagia vnâ cum ijs, quos secum habebat, venit ad matrem, eique dixit: Cur infania & rabie percita es? Cur non vis respicere? Non verita es mittere, qui ad te ducant virum sanctum, qui colit vniuersæ naturæ spirantis & omnis potentiæ Dominum? Non te pudet bellum aduersus Deum ipsum aggredi? A quo si eius seruus Episcopus petierit, Angelum ipse mittet, & temporis momento omnem exercitum à te missum dissipabit, quoniam Deum ipsum Episcopus colit: quamobrem & ab illo exauditur. Respondens eius mater: Et quis nam, inquit, hic est, de quo ista dicis? Rex, inquit filia, regnantium, cui & me ipsam tradidi, priorem sponsam meum execrans. Tunc eius mater filiam Christianam factam verè cognouit, addensque: Agè, inquit, dic: Ecquisnam est Christianorum Deus, cui te ipsam tradidisti? Tunc filia, Cur, inquit, curiosè inquiris de diuinitate illa, quæ verbis explicari non potest? Scito enim ipsum esse Dominum cæli & terræ, montium & collium, qui & firmamentum creauit, abyssos constituit, terminum mari posuit, ne transfliret, & continentem terram vastaret. Quæris de Deo meo? Hic est, qui portas æreas contriuit, & vectes ferreos confregit, & mortuos in vitam restituit.

Magna fortitudo tam illustris puella.

Pal. 106.

Hæc

Hæc cum eius mater audiisset, statim ad Diocletiani filium misit, dicens: En sponsa tua, Christianorum Deo coniugata est. Ille hoc audiens, ægrè tulit, atque recordatus est, quænam modum antea ipsius pater Diocletianus Christianos capiebat, & multis modis ipsos cruciabat. Secedens ergo, secum ita loquebatur: Propterea quod adolescentula hæc Deum Christianorum concupiuit, non poterit decetero illum relinquere, & mihi vxor esse. Num igitur posthæc ego Christianos adspicere poterò? Num seipsum pro Deo suo tradentes, eumque non negantes? Itaque ne illam ac meipsum tormentis subiectum videam, iustum censo eius causa meipsum interficere. Gladio igitur sumpto, paratus erat se interimere, cum Pelagiæ desiderium propter admirabilem eius pulchritudinem ferre non posset. Quamobrem lugens ita dicebat: Væ pulchritudini, qua ego priuatus sum. Væ mammis, in quibus ipse non requieui. Væ ori, cuius amore mihi frui non licet. Hæc lamentans, neque furorem sustinens, in gladium incubuit, & mortuus est.

Amoris infania perdit filium Imperatoris.

Pelagiæ verò mater cum audiisset filia sponsum ipsius causa sibi mortem intulisse, filiam apprehendit, & ad Diocletianum adduxit, ne ipsam cum tota familia Imperator perderet. In palatium igitur ingressa, in medio constitit. Diocletianus verò cum matrem vnà cum filia stantem vidisset: Quidnam, inquit, est istud, quod fecisti? Pelagiæ verò mater ei respondit: En filiam meam adduxi, cuius causa filius tuus seipsum interfecit. Nunc igitur hanc puniens, filij tui cædem vlciscere. Diocletianus cum Pelagiam pulchriorem vidisset, quàm omnes vxores & pellices suæ essent, non cogitavit filij cædem vlcisci, sed quo pacto illam adduceret, vt Christianorum fidem negaret, & eius coniunx fieret. Statim igitur iussit satellitibus, qui præstò erant, ante virginem illum afferre infinitam vim auri. Volebat enim multa sui auri copia Christi sponsam & sanctam Dei puellam capere. Cumque ipsius matri centum auri talenta dedisset, illam dimisit: quæ domum suam redijt à filia seiuncta, & diaboli gaudio affecta.

Diocletianus Pelagiã cupit habere coniugẽ.

Eum Pelagiã contemnit.

Diocletianus verò iussit Pelagiam manè duci coram exercitu suo, vt illam ad fidei negationem impelleret, & coniugem duceret. Itaque illam coram omnibus sic affatus est: Vnum hoc à te peto, vt Christum neges, & mecum matrimonio copuleris, totoque Imperio meo potiaris. Quod si feceris, filius, quem ex te suscipiam, post me regnabit. Denique si voluntati meæ obtemperaueris, capitis mei diadema capiti tuo imponam. Ad hæc Pelagiã: Infaniens tu quidem temerè ista locutus es: sed scito voluntati tuæ me non obtemperaturam, neque tibi vsui futuram in his, quæ dicis, neque capitis tui diadema capiti meo impositum iri: noui enim tria diademata in altissimis cælis preparata & iam adornata mihi esse. Primum diadema erit pro fide, qua meipsum Domino tradidi. Alterum erit regni cælorum diadema, quoniam ipsum expecto. Tertium mihi propositum est pro ærumnis atque tormentis, inter homines à me suscipiendis, quorum causa cælestis gratia excipiet me apud Deum. Illud igitur scito, quod voluntati tuæ non morem geram, neque Deum meum negabo.

His auditis, Diocletianus Imperator iussit militibus, qui aderant, bouem æreum, ligna, bitumen & saginam suillam afferre, bouemque illum subiecto igne incendere. Cum igitur æreum bouem, vt ab Imperatore iussi fuerant, ita incendissent, vt eius aspectus, instar ignis, longius reluceret, (aberat autem bos ille ab Imperatore quinquaginta vlnis) adolescentulam illam in medium producerunt. Quam cum seniores & Christiani homines vidissent, pro ipsa Deum precati sunt, vt vires & patientiam ei ipse Dominus sufficeret. Imperator autem: Exue, inquit, adolescentula, vestes, quibus induta es. Pelagiã verò cum vidisset paratos esse, qui illam exuerent, magna voce atque clamore Imperatorem appellans: Recordare, inquit, vxores & pellices tuas, ipsas etiam, vt me, carne indutas esse.

Imperator cum hæc audisset, & amoris infaniam ferre non posset, iussit multo magis quamprimum exui. At illa cum se Crucis signo muniuisset, & vltro se ipsa exuisset, suas vestes in conspectu Imperatoris abiecit, & ait: Fortasse tu es dolosus ille serpens in arbore inuolutus, & in Euam irrepens. Tu illam corrupisti, qui per eam Adam etiam ipsum cepisti: quamobrem vterque fuit à Paradiso eiectus. Tu es dolosus ille, qui olim in cor Cain te insinuasti, & in eius mente inuidiam inseruisti, vt virginem & consanguineum fratrem interficeret. Tu es, qui propria tua libidine ac petulantia confisus, coram Deo stetisti, & expetiisti iustum illum virum Iob, quem tentares: cuius & filios interfecisti, & omnes facultates perdidisti. Sed hostes Christi deficient gladio consumpti: è quorum numero te fore scias, qui demum periturus es. Impegisti enim

Genes. 3.

Genes. 4.

Iob 1.

DE S. PELAGIA TARSENSI MARTYRE.

83

enim in ipsius Iesu nomen, cui me ipsam tradidi. Hæc sancta illa virgo dixit Imperatori, quibus etiam assistentem diabolum conuicit. Tunc diabolus ipse inops consilij subterfugit, & qui à veritate alienior est, è longinquo loco sic clamabat: O quanta est Christianorum me expugnantium violentia.

Puella verò Pelagia, sancto Spiritu corroborata cucurrit, & æreum bouem apprehendit, statimque manu ipsius carnes velut cera, liquefactæ sunt: illa verò nihil omnino sentiebat. Deinde caput suum in os bouis iniecit, ac seipsam intra bouem collocavit: statimque ex eius facie, ventre ac lateribus, totoque corpore, cum ipsa penitus in bouem introuisset, carnes, instar olei, effluerunt: & per totam urbem hora illa odoris suauitas, velut unguenti cuiuspiam, perfusa est. Cumque adhuc paululum spiraret, Dominum Deum voce magna sic laudabat: Gloria tibi sit, Domine vnigenite fili altissimi Dei, cuius aduentu factum est, vt qui antea decepti fuerant, ad manus tuas redirent, & victa atque conculcata hostis potentia, in teipso perfecti euaderent. Sic puella Pelagia in Domino fuit consummata.

Vide quid possit Christi gratia.

Tunc duobus militibus prope bouem stantibus Imperator: Videte, inquit, an adhuc viuat Pelagia. Vnus militum Theonicus, alter Iulianus appellabatur. Hi cum videlicet puellam in Domino consummatam vidissent, dixerunt Diocletiano: Non mortua est puella, sed martyr facta, cum pulcherrimam confessionem confessa sit, & suum Dominum non denegauerit. Imperator cum illos hæc respondentes audiuisset, iussit eos ligari, & in carcerem conijci: aliosque milites misit, qui viderent, an verè puella mortua esset. Illi cum eam mortuam vidissent, retulerunt Imperatori, quòd mortua esset. Tunc Diocletianus furens, magna voce clamauit, & manibus purpuream suam vestem discindens, ait: O Christianorum animos. En vt illi ad mortem vsque perseuerant Deum non negantes, neque voluntati nostræ obsequentes. Nunquid illi sunt potestate mea validiores? Ego ne inimicis meis non satjabor? Cum hæc dixisset, iussit sanctæ Pelagiæ reliquias nulla sepultura honorari. Itaque proiectæ sunt in montem, Linarum nomine. Descenderunt autem quatuor leones, & circa Pelagiæ ossa confederunt, à feris atque volucris ea seruantes.

sancta virgo reddit spiritum.

Apparuit autem Spiritus sanctus beato Episcopo Clinoni, qui Pelagiam catechismo intruxerat, eique dixit: Nuncio tibi optatum nuncium. Hodie puella Pelagia martyrium sustinuit, quemadmodum tu Deum pro illa precatus fueras. Surge igitur, & oblationem Deo ipsi offeras, quòd virgo constantem & firmam confessionem præstiterit. Indicauit autem ipsi & locum, vbi sancta martyr Pelagia iacebat: quòd abiit beatus Episcopus Clino: cumque vidisset locum beatæ Pelagiæ, vidit & leones quatuor illi assidentes. Qui cum Episcopum illum beatum intuiti essent, ei obuiam processerunt, & ipsum submissis corporibus adorârunt. Beatus verò Episcopus ea re gaudens exultansque, sanctæ Pelagiæ reliquias suscepit, & in montis sublimiorem partem tulit. Cumque stadijs ferè decem processisset, ad eius montis verticem ascendit: quem cum, velut marmor, politum esse vidisset, conduxit qui lapides inciderent: & facellum quoddam ædificauit, sanctæque Pelagiæ reliquias illic reposuit: & montem illum appellauit, Montem congregationis, sanctæque Pelagiæ nomen sic inscripsit. Sancta virgo Pelagia, quæ Deo seipsam obtulit, & ad finem vsque pro veritate certauit, quòd ad corpus pertinet, hic requiescit: eius autem anima in cælis regnat cum angelis. Ita martyrium compleuit sancta martyr Christi Pelagia

Leones seruauit eius reliquias.

Mons congregationis

in Paris & Filij & Spiritus sancti gloriam, nunc
& semper & in secula seculorum,
Amen.

DE S.

DE S. SYLVANO GAZÆ EPISCOPO, ET
ALIIS QVIBVSDAM SANCTIS ET PRAECLARIS MAR-
tyribus: qui etsi non omnes hoc die passi sint, tamen quòd brevis historia in aliquot

particulas commodè distrabi non posset, hic collocare integram malimus.

Habetur autem in Ecclesiastica Historia Eusebii Casareensis lib. 8. cap. 22. Interprete Iohanne Christophorsono, Angliæ doctissimo Episcopo.

Maij 4.
quod ad Syl-
uanū & ali-
os quosdam
attinet.

Horū mar-
tyrium inci-
dit in 19. Se-
ptēbris diē.

S. Sylvanus
egregius
martyr.

Iohannis
martyris ex-
cæcati mira
memoria.

2. Cor. 3.

VM septimus annus persecutionis contra nos intentata iam propè esset confectus, & res nostræ sensim & quasi ta- cito gressu ad quandam tranquillitatem securitatemque prolaberentur, & ad octauum annum deflecterent, in quo non exigua confessorum multitudo apud metalla in Palæstina cogeatur, qui magna iam in ritibus religionis perfungendis utebantur libertate, ad eò vt domos in ecclesias ex- ædificarent: Præfectus prouincia, vir sæuus & improbus, qualem scelera eius, in martyres Christi admisa, ipsium planè commonstrabant, eò statim profectus, simulatque facta & vitæ institutionem eorum, qui ibi debebant, audiuerat, Imperatorem facit per literas certiozem: & in iisdem ea, quæ ad eorum famam violandam maximè valere putabat, ad eum perscribit. Vnde qui metallorum venis præerat, eò accessit, & tanquam ex Imperatoris mandato, confessorum segregauit multitudinem, sicque distribuit, vt deinceps alij Cyprum, alij Libanum incolerent: alios etiam in alia Palæstinæ loca dispersiens, omnes varijs laborum molestijs vexari contērique præcepit. Deinde quatuor ex eorum numero eximens, qui principem locum inter eos tenere videbantur, ad magistrum equitum mittit: quorum duo Petrus & Nilus appellabantur, Aegyptiorum episcopi: tertius presbyter fuit. His etiam quartus accessit Paternythius, vir propter singulare erga omnes pietatis studium facile clarissimus. Ex quibus magister equitum religionis & fidei in Christum inficiationem postulat: atque haud compos voti factus, eos ignis incendijs cremandos tradit.

Alij rursus ex confessoribus, qui aut propter ingrauescentem ætatem, aut membra inutilia, aut alias corporis infirmitates erant illo operum ministerio soluti, ibi in locum separatum ad incolendum amandati. Quorum primas tulit Sylvanus episcopus Gazæ, qui pium virtutis specimen & egregium exemplar Christianissimi omnibus ostendit. Iste à primo die persecutionis (propè dixerim) ad extremum vsque, per totum temporis spatium varijs certaminibus pro crebra fidei confessione decursis, nobilitatus, ad illum temporis articulum referuabatur: vt omnia certamina martyrum, in Palæstina interfectorum, postremus quasi sigillo cruoris obsignaret. Cum eo coniuncti erant ex Aegypto complures: inter quos erat Iohannes, qui memoriæ bonitate facile omnes nostri temporis superauit: & quanquam antea luminibus orbatus erat, tamen tortores ad eò sæui, truculenti, crudeles & immanes fuerunt, vt propter egregiam in Christi nomine consistendo constantiam, qua magnoperè excellebat, tum ignis cauterijs eius pedem pari ratione cum alijs prorsus labefactarent, tum pupillam oculi, quæ visum amiserat, candente ferro exurerent. Eum autem ob morum probitatem, & piam viuendi rationem, præsertim cum cæcus esset, non est cur quisquam tantoperè admiraretur: quandoquidem illud non tantum habet admirationis, quantum memoriæ vis, qua quidem integros sacrarum scripturarum libros, non in tabulis lapideis, vt ait diuus Apostolus, neque in animalium pellibus, membranis aut charta, quæ vel tineæ conficiunt, vel temporis consumit diuturnitas: sed in tabulis reuerà cordis carnis, id est, in animo solerti & syncera mentis intelligentia tanquam scriptos habuit: ad eò vt quando visum erat, interdum legis & prophetarum testimonia, sæpè historias, nonnunquam Euangelia aut Apostolorum scripta, memoriter ex animi domicilio, tanquam ex quodam literarum thesauro, proferre poterit. Ipse equidem fateor, me, cum primùm hominem in media Ecclesiæ multitudine ac frequentia stantem, & quasdam diuinæ scripturæ partes recitantem animaduertentem, penitens obstupuisse. Nam quandiu vocem illius solùm audire licebat, tam diu aliquem, vt in populi conuentibus in Ecclesia mos est, ex scripto legisse putabam. Sed vbi quàm proximè ad

cum

eum accedens, quod factū erat, euidenter conspicabar, & alios omnes integris oculis & apertis vndis que circumstantes, hunc autem solis mentis luminibus videntem, & reuera non pauca velut propheta proloquentem, & multis partibus eos, quibus corporis sensus sani & valentes erant, superantem, non potui non Deum ea de re tum summis laudibus effere, tum imprimis admirari. Et euident certè ac firmum argumentum mihi videre debebar, eum re ipsa & veritate hominem esse, non qui in externa corporis forma & specie oculis subijcitur, sed qui in ipso animo & interiore cogitatione residet: qui quidem in isto, licet corpus deformatum mancumque esset, maiorem tamen interioris facultatis & virtutem declarauit.

Illis autem, quos diximus, in loco separato commorantibus, & consueta ipsorum vita instituta in orationibus, in ieiunijs, in reliquis exercitationibus exequentibus, Deus ipse dextram benignam & propitiam porrigens, largitus est, vt per martirium salutarem vitam exitum consequerentur. Hostis nanque & aduersarius noster diabolus eos quidem, vtpote precibus attentissimè ad Deum fuis, contra ipsum armatos non amplius ferre poterat: sed sicuti putabat, molestiam ipsi exhibentes trucidare & è terra tollere instituit. quippè Deus illi hoc agere molienti potestatem concessit, vt pariter nec ipse ab improbitate, quam dedita opera decreuisset, vlla ex parte arceretur: & hi præclara pro multis suis ac varijs certaminibus præmia iam tandem acciperent. Ea de causa ex scelestissimi Maximiani Imperatoris mandato, vno die vndequadraginta martyres capitis pœna multantur.

vide præco-
rum Chri-
stianorum
exercitia.

39. Marty-
res.

MARTYRIVM S. FLORIANI, CVI FIDEM CONCILIANT VETVSTISSIMA MARTYROLOGIA.

*Diçtio hinc inde nonnihil mutata est per F. Lau-
rentium Surium.*

IN diebus Diocletiani & Maximiani Imperatorum, diuer-
sis agonibus concertantes Christiani, deuota mente pro
Christo supplicia tolerabant, vt promissionum eius partici-
pes efficerentur. Cum venisset ergo sacrilegorum princi-
pum præceptio in Noricum Ripense, præses Aquilinus ve-
niens in castrum Laureacensium, cœpit vehementer inqui-
rere Christianos. Compræhensi autem sunt non minus qua-
draginta, qui diutissimè concertantes, & multis supplicijs
macerati, missi sunt in carcerem. Ad quorum confessionem
beatus Florianus gaudens accessit: cumque accepisset hæc
Laureaci fieri, eò cœpit ire, vt pro Christi nomine varia sup-
plicia perferret. Vbi autem venit eò ad commilitones suos, cum quibus antea milita-
ueat, audiuitque ex eis, Christianos ad idolorum sacrificia perquiri, dixit ad eos:
Quem alium queritis? Ecce ego quoque Christianus sum: ire, nunciate Præsidi hæc me
adesse. Præses Aquilinus his auditis, vocauit eum ad se, & iussit dijs sacrificare. Quod vt
faceret cum nulla posset ratione adduci, præcepit eum fustibus cædi. Ille iterum ite-
runque cæsus, permansit fidelis, & vultus eius mira perfusus hilaritate cernebatur. De-
ince mandat Præses scapulas eius acutis ferris confringi. Id verò B. Florianus cum in-
gerti gaudio perferens, magis glorificabat Deum. Videns autem se superatum Præses
iniquissimus, iussit eum duci ad Anisum fluuium, & ibi præcipitari de ponte.

Maij 44

Laureacum

S. Martyr:
fustibus cæ-
ditur.

Beatus Florianus, lara in se sententia, gaudens & exultans ibat ad mortem, credens
se ad vitam proficisci sempiternam: cumque venisset ad locum, vbi mergendus erat,
petijt à militibus sibi dari spatium precandi. Eo impetrato, vna ferè hora fuit in preci-
bus iamque ligato ad collum eius saxo, iuuenis quidam sæuus nimis præcipitauit eum
de ponte in fluuium, cuius oculi mox crepuerunt. Fluuus autem suscipiens martyrem
Christi, expauit, & eleuatis vndis, in quoddam eminentius saxum corpus eius exposuit,
quod aquila, nutu Dei eò aduolans, expansis alis protegebat. Apparuit autem in vi-
sione beatus Florianus Valeriæ matronæ Deo deuotæ, indicauitque ei, quo loco cor-
pus eius humaret. Illa hac visione admonita, mox ad fluuium abiit, & præ gentilium
metu virgultis illud inuoluit, perduxitque ad locum sepulturæ destinatum. Cum au-
tem inter eundem iumenta, quæ sacrum corpus vehabant, delassarentur, matrona tre-
mens rogauit Dominum, vt ipse ferret opem: statimque erupit illic fons, cuius aqua
resiciens iumenta, susceptum confecit iter, & corpus sepeliuit. Eo autem loco multæ
resciscens iumenta, susceptum confecit iter, & corpus sepeliuit. Eo autem loco multæ

lactatur in
flumen, sed
nō submer-
gitur.

Miraculum.

H sunt

fiunt diuinitus curationes, & quicumque ex fide petierint, misericordiam Dei impetrabunt. Vitæ enim sanctitas & constantia fidei athletas Christi coronat, & cum palma martyrij ad vitam perducit eternam, auxiliante rege eterno, Domino nostro Iesu Christo, qui cum patre & spiritu sancto viuit & regnat in secula seculorum, Amen. Hactenus historia. Sunt qui scribant corpus huius beati martyris tempore Casimiri Ducis Poloniae ab Aegidio Mutinensi Episcopo Cracouiam allatum, & à Gethone Episcopo Cracouensi honorificentissime exceptum, structamque ab illò & Casimiro Duce extra muros Cracouenses basilicam elegantissimam & collegium Canonicorum, adiunctis opimis prouentibus: porro reliquias sancti martyris in loculo marmoreo conditas, in ecclesia eius vrbis cathedrali repositas, multaque illic miracula perpetrata. Facta est hæc translatio Anno salutis 1183.

VITA S. MONICÆ MATRIS S. AVGVSTINI
QVAM EX LIBRIS CONFESSIONVM EIVSDEM

beatissimi episcopi, collegit doctissimus antistes
Aloysius Lipomanus.

Maij 4.
Ex confes-
sion. Augu-
stini lib. 3.
cap. 11. & 12.

Vide erga
nos prou-
dentia Dei.

S. Augu-
stinus dicit Ma-
nichæus.

T misisti manum tuam ex alto Domine Deus, & de hac profunda caligine erroris Manichæorum eruisti animam meam, cum pro me ploraret ad te mater mea, fidelis tua, amplius quam flent matres corporea funera. Videbat enim illa mortem meam ex fide & spiritu, quem ex te habebat, & exaudisti eam Domine. Exaudisti eam, nec despexisti lachrymas eius, cum profluentes rigarent terram sub oculis eius, in omni loco orationis eius, & exaudisti eam. Nam vnde illud somnium, quo eam consolatus es, vt viuere me secum crederet, & habere secum eandem mentem in domo, quod nolle cœperat, auersans & detritans blasphemias erroris mei? Vidit enim stantem se in quadam regula linea, & aduenientem ad se iuuenem splendidum, hilarem atque ardentem sibi, cum illa esset mœrens & mœrore confecta. Qui cum causas quaesisset ab ea mœstitiæ suæ quotidianarumque lachrymarum, docendi, vt assolet, non discendi gratia, atque illa respondisse, perditionem meam se plangere: iussisse illum, quò secura esset, atque admonuisse, vt attenderet & videret, vbi esset illa, ibi esse & me. Quod illa vbi attendit, vidit me iuxta se in eadem regula stantem. Vnde hoc, nisi quia erant aures tuæ ad cor eius? O tu bone omnipotens, qui sic curas vnumquemque nostrum, tanquam solum cures: & sic omnes, tanquam singulos. Vnde illud etiam, quòd cum mihi narrasset ipsum visum, & ego ad id trahere conarer, vt illa se potius non desperaret futuram esse, quod eram: continuo sine aliqua hæsitacione, Non, inquit, non enim mihi dictum est, Vbi ille, ibi & tu: sed, Vbi tu, ibi & ille. Confiteor tibi Domine recordationem meam, quantum recolo, quòd sæpe non tacui, amplius me isto per matrem vigilantem responso tuo, quòd tam vicina interpretationis falsitate turbata non est, & tam citò vidit, quòd videndum fuit, quòd ego certè, antequàm dixisset, non videram, etiam tum commotum fuisse, quàm ipso somnio, quo foeminae piæ gaudium tanto post futurum ad consolationem tunc præsentis sollicitudinis, tanto antè prædictum est. Nam notem ferme anni sequuti sunt, quibus ego in illo limo profundi ac tenebris falsitatis, cum sæpe surgere conarer, & grauius alliderer, volutatus sum: cum tamen illa vidua casta, pia & sobria, quales amas, iam quidem spe alacrior, sed fletu & gemitu non segnior, non desineret horis omnibus orationum suarum de me plangere ad te: & intrabant in conspectum tuum preces eius, & me tamen dimittebas adhuc volui & inuolui in illa caligine.

Et dedisti alterum responsum interim, quòd recolo. Nam & multa prætereo, propter quòd propero ad ea, quæ me magis vrgent: confiteri tibi, & multa non memini. Dedisti ergo alterum per sacerdotem tuum, quendam episcopum, nutritum in Ecclesia, & exercitatum in libris tuis. Quem cum illa foemina rogasset, vt dignaretur mecum colloqui, & refellere errores meos, & dedocere me mala, ac docere bona, (faciebat enim hoc, si quos fortè idoneos inuenisset) noluit ille, prudenter sanè, quantum sensu postea. Respondit enim, me adhuc esse indocilem, eò quòd inflatus essem

esset nouitate haereticus illius, & nonnullis quaestiuiculis iam multos imperitos exagitasset, sicut indicauerat ei. Sed sine, inquit, illum ibi, & tantum roga pro eo Dominum: ipse legendi reperiet, quis ille sit error, & quanta impietas. Simul etiam narrauit, se quoque paruulum a seducta matre sua datum fuisse Manichaeis, & omnes penè non legisse tantum, uerum etiam scripturas libros eorum, sibiq; apparuisse, nullo conerà disputante & conuincende, quam esset illa secta fugienda: itaque fugisse. Quae cum ille dixisset, atque illa noller acquiescere, sed instaret, magis deprecando, & uertim flendo, ut me videret, & mecum differeret, ille iam sub stomachans tædio: Vade, inquit, à me, ita uiuas: fieri enim non potest, ut filius istarum lachrymarum pereat. Quod illa ita se accepisse inter colloquia sua mecum saepe recordabatur, ac si de caelo sonuisset.

Egisti etiam mecum Domine, ut mihi persuaderetur Romam pergere, & potius ibi docere, quod docebam Carthagine. Et hoc unde mihi persuasum sit, non praeteribo confiteri tibi: quoniam & in his altissimi tui recessus, & praesentissima in nos misericordia tua cogitanda & praedicanda est. Non ideo Romam pergere volui, quod maiores quaestus, maiorque mihi dignitas ab amicis, qui hoc suadebant, promittebatur: quanquam & ista ducebant animum tunc meum: sed illa erat tunc causa maxima & penè sola, quod audiebam quietius ibi studere adolescentes, & ordinatiore disciplina coëctione sedari, ne in eius scholam, quo magistro non utuntur, passim & proteruè irruant, nec eos admitti omnino, nisi ille permiserit. Contra apud Carthaginem foeda est & intemperans licentia scholasticorum: Irrumpunt impudenter, & propè furiosa fronte perturbant ordinem, quem quisque discipulis ad proficiendum instituerit. Multa iniuriosa faciunt mira hebetudine, & puniendi legibus, nisi consuetudo patrona sit, hoc miseros eos ostendens, quo iam quasi liceat, faciunt, quod per tuam aeternam legem nunquam licebit: & impunè se facere arbitrantur, cum ipsa faciendi cæcitate puniantur, & incomparabiliter patiantur peiora, quam faciunt. Ergo quos mores, cum studerem, meos esse nolui, eos, cum docerè, cogebam perpeti alienos: & ideo placebat ire, ubi talia non fieri omnes, qui nouerant, indicabant. Verum autem tu spes mea & portio mea in terra uiuentium, ad mutandum terrarum locum pro salute anima mea, & Carthagini stimulos, quibus inde auellerer, admouebas, & Romae illecebras, quibus attraherer, proponebas mihi per homines, qui diligebant vitam mortuam, hinc insana facientes, inde vana pollicentes: & ad corrigendos gressus meos urebaris occulrè & illorum & mea peruersitate. Nam & qui perturbabant ocium meum, foeda rabie caeci erant: & qui inuitabant ad aliud, terram sapiebant. Ego autem, qui detestabar hinc veram miseriam, illic falsam felicitatem appetebam. Sed quare hinc abirem, & illuc irem, tu sciebas Deus, nec indicabas mihi, nec matri, quae me profectum atrociter planxit, & usque ad mare sequuta est: sed fefelli eam uolenter me tenentem, ut aut reuocaret, aut mecum pergeret: & finxi me amicum nolle deserere, donec uento facto nauigaret. Et mentitus sum matri, & illi matri, & euasi. Quia & hoc tu dimissi mihi misericorditer, seruans me ab aquis maris, plenum execrandis sordibus usque ad aquam gratiae tuae, qua me abluto, sicarentur flumina maternorum ocusorum, quibus pro me quotidie tibi rigabat terram sub vultu suo: & tamen recusanti sine me redire, vix persuasi, ut in loco, qui proximus nostrae nauis erat memoria beati Cypriani, maneret ea nocte. Sed in ea nocte clanculo ego profectus sum: illa autem remansit orando & flendo. Et quid à te petebat Deus meus tantis lachrymis, nisi ut nauigare me non sineres? Sed tu altè consulens, & exaudiens cardinem desiderij eius, non curasti quod tunc petebat, ut in me faceres, quod semper petebat. Flauit ventus, & impleuit vela nostra, & litus subtraxit ad spectibus nostris. In quo manè illa insaniebat dolore, & querelis ac gemitu implebat aures tuas, contemnentes ista: cum & me cupiditatibus meis raperes ad finiedas ipsas cupiditates, & illius carnale desiderium iusto dolbrum flagello vapularet. Amabat enim secum praesentiam meam more matrum, sed multis multo amplius, & nesciebat, quid tu illi gaudiorum facturus esses de absentia mea. Nesciebat: ideo flebat & euulabat, atque illis cruciatibus arguebatur rea reliquiarum Eue, cum gemitu quaerens, quod cum gemitu pepererat. Et tamen post accusationem fallaciarum & crudelitatis meae, conuersa rursus ad deprecandum te pro me, abiit ad solita, & ego Romam.

Et ecce excipior ibi flagello egreditudinis corporalis, & ibam iam ad inferos, portans omnia mala, quae commiseram & in te, & in me, & in alios, multa & gratia super originalis peccati vinculum, quo omnes in Adam morimur. Non enim quicquam eorum

H 2 mihi

Augustinus
lachrymarum
filius.

Ex lib. v.
Cōfess. cap.
viii. ix. x.

Scholastico
rū Cartha-
ginien. im-
portunitas,

Vita mor-
tua, homi-
num hinc
mundo de-
ditorum,

Insaniebat
dolore, id
est, immo-
dicè dole-
bat.

Ephes. 2. mihi non aueras in Christo, nec soluerat ille in carne sua inimicitias, quas tecum contraxeram peccatis meis. Quomodo enim eas solueret in cruce phantasmatis, quod de illo credideram? Quam ergo falsa mihi videbatur mors carnis eius, tam vera erat anima mea: & quam vera erat mors carnis eius, tam falsa vita anima mea, quae id non credebat. Et ingrauescentibus febribus, iam ibam & peribam. Quo enim irem, si tunc abirem hinc, nisi in ignem atque tormenta digna factis meis in veritate ordinis tui? Et illa hoc nesciebat, & tamen pro me orabat absens. Tu autem ubique praesens, ubi erat exaudiebas eam, & ubi eram miserebaris mei, ut recuperarem salutem corporis mei, adhuc insanus corde sacrilego. Neque enim desiderabam in illo tanto periculo baptismum tuum, & melior eram puer, quando illum de materna pietate flagitavi, sicut iam recordatus atque confessus sum: sed iam in dedecus meum creueram, & consilia medicinae tuae demens irridebam, qui me non fuisisti talem bis mori. Quo vulnere si feriretur cor matris, nunquam sanaretur. Non enim satis eloquor, quid erga me habebat animi, & quanto maiore solitudine parturiebat me spiritu, quam carne pepererat. Non itaque video, quomodo sanaretur, si mea talis illa mors transuerberasset viscera dilectionis eius. Et ubi essent tantae preces, & tam crebrae sine intermissione? Nusquam, nisi ad te. An vero tu Deus misericordiarum sperneres cor contritum & humiliatum viduae castae ac sobriae, frequentantis elemosynas, obsequantis atque seruientis sanctis tuis, nullum diem praetermittentis oblationem ad altare tuum, bis in die, mane & vesperae, ad ecclesiam tuam sine ulla intermissione venientis, non ad vanas fabulas & aniles loquacitates, sed ut te audiret in tuis sermonibus, & tu illam in suis orationibus? Huius ne tu lachrymas, quibus non a te aurum & argentum petebat, nec aliquid mutabile aut volubile bonum, sed salutem animae filij sui, tu cuius munere talis erat, contemneres, & repelleres ab auxilio tuo? Nequaquam Domine: immo vero aderas & faciebas ordine, quo praedestinaveras esse faciendum. Absit, ut tu falleres eam in illis visionibus & responsis tuis, quae iam commemoravi, & quae non memoravi, quae illa fidei pectore tenebat, & semper orans, tanquam chi-rographa tua ingerebat tibi. Dignaris enim, quoniam in seculum misericordia tua, eis, quibus omnia debita dimittis, etiam promissionibus tuis debitor fieri. Recreasti me ab illa aegritudine, & saluum fecisti filium ancillae tuae, tunc interim corpore, ut esset, cui salutem meliorem atque certioram dares.

*Ex libro 6.
Confessio.
cap. 1. & 2.*

Spes mea a iuventute mea, ubi mihi eras, & quod recesseras? An vero non tu feceras me, & discreueras me a quadrupedibus & volatilibus caeli? Sapientior me feceras, & ambulabam per tenebras & lubricum, & querebam te foris a me, & non inueniebam Deum cordis mei, & veneram in profundum maris, & diffidebam & desperabam de inuentione veri. Iam venerat ad me mater pietate fortis, terra marique me sequens, & in periculis omnibus de te secura. Nam & per marina discrimina ipsos nautas consolabatur, a quibus rudes abyssi viatores, cum perturbantur, consolari solent, pollicens eis peruentionem cum salute: quia hoc ei tu per visum pollicitus eras. Et inuenit me periclitantem quidem grauius desperatione indagandae veritatis. Sed tamen ei cum indicasset, non me quidem iam esse Manichaeum, sed neque catholicum Christianum, non quasi inopinatum aliquid audierit, exiliuit laetitia, cum iam secura fieret ex ea parte misericordiae meae, in qua me tanquam mortuum, sed resuscitandum tibi, flebat, & feretro cogitationis efferebat, ut diceret filio viduae: Iuuenis, tibi dico, surge: & reuiuisceret, & inciperet loqui, & redderes illum matri suae. Nulla ergo turbulenta exultatione exultauit cor eius, cum audisset ex tanta parte iam factum, quod tibi quotidie plangebat, ut fieret, veritatem me non dum adeptum, sed falsitati iam ereptum: immo vero quia certa erat, & quod restabat te daturum, qui rotum promiseras, placidissime & pectore pleno fiducia respondit mihi, credere se in Christum, quod prius, quam de hac vita emigraret, me visura esset fidele catholicum: & hoc quidem mihi, tibi autem fons misericordiarum preces & lachrymas densiores, ut accelerares adiutorium tuum, & illuminares tenebras meas, & studiosius ad ecclesiam currem, & in Ambrosij ora suspenderer ad fontem salientis aquae in vitam aeternam. Diligebat autem illum virum sicut angelum Dei, quod per illum cognouerat me interim ad illam ancipitem fluctuationem iam esse perductum, per quam transiturum me ab aegritudine ad sanitatem, intercurrente acriter periculo quasi per accessionem, quam criticam medici vocant, certa praesumebat.

*Iohan. 4.
S. Monica
curam ait
S. Ambrosium.*

Itaque cum ad memorias sanctorum, sicut in Africa solebat, pultes & panem & merum attulisset, atque ab ostiario prohiberetur, ubi hoc episcopum vetuisse cognouit, tam

pie

piè atque obedienter àmplèxa est, vt ipse mirarer, quòd tam facìle accusatrix potius còsuetudinìs suè, quàm discèptrix illius prohibitionis effecta sit. Non enim obsidebat spiritum eius vinolentia, eamq; stimulabat in odium veri amor vini, sicut pleròsq; mares & fœminas, qui ad canticum sobrietatis, sicut ad potionem aquatam madidi, nau-seant. Sed illa cum attulisset canistrum cum solennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiã quàm vnum pocillum pro suo palato satis sobrio temperatum, vnde dignationem sumeret, non ponebat. Et si multæ essent, quæ illo modo videban-tur honoranda, memoriæ defunctorum, idem ipsum vnum, quod vbique poneret, cir-cumferebat, quoniam non solum aquatissimo, sed etiam tepidissimo cum suis præsen-tibus per sorbitiones exiguas partiretur: quia pietatem ibi quarebat, non voluptatem. Itaque vbi comperit à præclaro predicatore atque antifite pietatis præceptum esse, S. Ambrosij encomium. ista non fieri, nec ab eis, qui sobriè facerent, ne vlla occasio se ingurgitandi daretur ebriosis, & quia illa quasi parentalia superstitioni gentilium essent similima, abstinuit se libentissimè, & pro canistro pleno terrenis fructibus, plenum purgatoribus votis pectus ad memoriã martyrum afferre didicerat, vt & quod possit, daret egentibus, & * si communicatio Domini corporis illic celebraretur, cuius passionis imitatione · sic immolati sunt martyres. Sed tamen videtur mihi Domine Deus meus, & ita est in conspectu tuo de hac re cor meum, non facìle fortasse de hac amputanda consuetu-dine matrem meam fuisse cessuram, si ab alio prohiberetur, quem non sicut Ambro-sium diligebat, quem propter salutem meam maximè diligebat: eam verò ille pro-pter eius religiosissimam conuersationem, qua in bonis operibus tam feruens spiritu frequentabat ecclesiam, ita vt sæpè erumperet, cum me videret in eius prædicatione, gratulans mihi, quòd talem matrem haberem, nesciens qualem illa me filium, qui du-bitabam de illis omnibus, & inueniri posse viam vitæ minimè putabam.

Atque intereã mater ingressa est, quæsiuit quæ à nobis, quid promouissimus. nam & Ex lib. i. de Ordine, c. 11 ei quæstio nota erat. Cuius & ingressum & rogationem cum scribi nostro more iussissem: Quid agitis? inquit: nunquidnam in illis, quos legitis, libris, etiam fœminas vn-quàm audiui in hoc genus disputationis inductas? Cui ego: Non valdè curo, inquam, superborum imperitorumq; iudicia, qui similiter in legendos libros, atque in salutan-dos homines irruunt. Non enim cogitant, quales ipsi, sed qualibus induti vestibus sint, quanta pompa rerum fortunæque præfulgeant. Isti enim in literis non multum atten-dunt, aut vnde sit quæstio, aut quòd peruenire differentes moliantur, quidve ab eis expli-carum atque confectum sit. In quibus tamen quia nonnulli reperiuntur, quorum ani-mi contemnendi non sunt (adsersi sunt enim quibusdam condimentis humanitatis, & facìle per aureas depictasque ianuas ad sacrosancta philosophiæ penetralia perdu-cuntur) satis eis fecerunt & maiores nostri, quorum libros tibi, nobis legentibus, notos esse video. Et his temporibus, vt omittam ceteros, vir & ingenio & eloquentia & ipsis insignibus muneribus fortunæ, & quòd ante omnia est, mente præstantissimus Theo-dorus, quem benè ipsa nôsti, vt & nunc, & apud posteros nullum genus hominum de literis nostrorum temporum iurè conqueratur. Mei autem libri, si quorum fortè ma-nus tetigerint, lectoquæ meo nomine non dixerint, iste quis iste? codicemque proiece-rint: sed vel curiosi, vel nimium studiosi, contempta vilitate liminis, intrare perrexerint: me tecum philosophantem non molestè ferent, nec quenquam istorum, quorum meis literis sermo miscetur, fortasse contemnent. Sunt enim non solum liberi, quod cuius disciplinæ liberali, nedum philosophiæ, satis est: sed summo apud suos loco nati. Do-ctissimorum autem hominum literæ etiam sutores philosophatos, & multo viliora Sutores phi- losophi. fortunarum gênera continent. Qui tamen tanta ingenij virtutisquæ luce fulserunt, vt bona sua cum qualibet huiuscemodi nobilitate nullo modo vellent, etiam si possent, vlla conditione mutare. Nec deerit, mihi crede, tale hominum genus, cui plus placeat Philoso- phia. hoc ipsum, quia mecum philosopharis, quàm si quid hîc aliud aut iucunditatis, aut gra-uitatis inuenerit. Nam & fœminæ sunt apud veteres philosophatæ, & philosophia tua mihi plurimum placet. Nam ne quid mater ignores, hoc Græcum verbum, quod phi-losophia nominatur, Latine amor sapientiæ dicitur. Vnde etiam diuinæ scripturæ, philosophi quinam in scripturis reiecti. Colof. 2. Iohan. 18. quas vehementer amplecteris, non omninò philosophos, sed philosophos huius mun-di, euitandos atque irridendos esse præcipiunt. Esse autem alium mundum ab istis ocu-lis remotissimum, quem paucorum sanorum intellectus intuetur, satis Christus ipse si-gnificat, qui non dicit, Regnum meum non est de mundo: sed, Regnum meum non est de hoc mundo. Nam quisquis omnem philosophiam fugiendam putat, nihil nos vult

aliud, quàm non amare sapientiam. Contemnerem te igitur in his literis meis, si sapientiam non amares: non autem contemnerem, si eam medio critere amares: multo minus, si tantum, quantum ego, amares sapientiam. Nunc cum eam multo plus, quàm me ipsum, diligas, & nouerim quantum me diligas, cumque in ea tantum profeceris, ut iam nec cuiusuis incommodi fortuiti, nec ipsius mortis, quod uiris doctissimis difficilimum est, horrore deterrearis, quam summam philosophiæ artem omnes esse confidentur, egone me non libenter tibi etiam discipulum dabo? Hic illa cum blande ac religiose nunquam me tantum mentitum esse dixisset, & uiderem tam multa nos uerba fuisse, ut neque scribenda non essent, & iam libri modus esset, neque tabulae reliquæ forent, placuit quæstionem differri: simul ut meo stomacho parcerem. Nam cum plus, quàm uellem commouerant ea, quæ mihi euomenda in illos adolescentes necessarii uisæ sunt. Sed cum abire cœpissimus, Memento, inquit Licentius, quàm multa, & quàm necessaria nobis abs te accipienda, per occultissimum illum diuinumque ordinem, etiam te nesciente, subministrantur. Video, inquam, & ingratus Deo non sum, uosque ipsos, qui aduertitis, ob id ipsum præsumo fore meliores. Hoc fuit tantum illo die negocium meum.

Ex lib. 9.
Confessio-
num, à cap.
7. usque ad
13. inclusiue.

Non longè cœperat Mediolanensis ecclesia genus hæc consolationis & exhortationis celebrare, magno studio fratrum concinentium uocibus & cordibus. Nimirum annus erat, aut non multo amplius, cum Iustina Valentiniani regis pueri mater, hominem tuum Ambrosium persequeretur hæresis suæ causa, qua fuerat seducta ab Arrianis. Excubabat pia plebs in ecclesia, mori parata cum episcopo suo, seruo tuo. Ibi mater mea, ancilla tua, sollicitudinis & uigiliarum primas partes tenens, orationibus uiuebat. Nos adhuc frigidi à calore spiritus tui, excitabamur tamen ciuitate attonita atque turbata. Tunc hymni & psalmi ut canerentur secundum morem Orientalium partium, ne populus mœroris tædio contabesceret, institutum est, & ex illo in hodiernum retentum, multis iam ac penè omnibus gregibus tuis, & per cætera orbis imitantibus.

Inuicta cor-
pora in-
gra SS. Ger-
uasij & Pro-
tasij.

Tunc memorato antistiti tuo per uisum aperuisti, quo loco laterent martyrum corpora Protasij & Geruasij, quæ per tot annos in corrupta in thesauro secreti tui recondideras, unde opportunè promeres ad coercendam rabiem fœminam, sed regiam. Cum enim propalata & effossa digno cum honore transferrentur ad Ambrosianam Basilicam, non solum quos immundi vexabant spiritus, confessis eisdem demonibus sanabantur: uerum etiam quidam plures annos cæcus cuius, ciuitati que notissimus, cum populi tumultuantis lætitiæ causam quæssisset atque audisset, exiliuit, eo que se ut duceret, suum ducem rogauit. Quò perductus, impetrauit admitti, ut sudario tangeret feretrum preciosæ in conspectu tuo mortis sanctorum tuorum. Quod ubi fecit atque admouit oculis, confestim aperti sunt. Inde fama discurrens, inde laudes tuæ feruentes lucentes, inde illius inimicæ animus etsi ad credendi sanitatem non applicitus, à persequendi tamen furore compressus est. Gratias tibi Deus meus. Unde & quò eduxisti recordationem meam, ut hæc etiam confiterer tibi, quæ magna oblitus præterieram? Et tamen tunc, cum ita fragraret odor unguentorum tuorum, non currebamus post te: & ideo plus flebam inter cantica hymnorum tuorum, olim suspirans tibi, & tandem respirans, quantum patet aura in domo fœnea.

Psalm. 115.

Cant. 1.

Cap. 8.

Obitus S.
Monicæ.

Qui habitare facis unanimes in domo, consociasti nobis & Euodium iuuenem ex nostro municipio. Qui cum agens in rebus, militaret, prior nobis ad te conuersus est & baptizatus, & relicta militia seculari, accinctus est in tua. Simul eramus, simul habitabamus placito sancto: quarebamus, quisnam locus nos utilius haberet seruietes tibi: pariter remeabamus in Africam. Et cum apud Ostia Tiberina essemus, mater defuncta est. Multa prætereo, quia multum festino. Accipe confessiones meas & gratiarum actiones, Deus meus, de rebus innumerabilibus etiam in silentio. Sed non præteribo, quicquid mihi anima parturit de illa famula tua, quæ me parturiuit: & carne, ut in hanc temporalem, & corde, ut in æternam lucem nasceret. Non eius, sed tua dicam dona in ea: neque enim seipsam fecerat, aut educauerat seipsam. Tu creasti eam, nec pater nec mater sciebat, qualis ex eis fieret illa. Et eruditur eam in timore tuo uirga Christi tui, regimen unici filij tui in domo fidei, bono membro Ecclesiæ tuæ. Nec tantam erga suam disciplinam diligentiam matris prædicabat, quantam famula cuiusdam decrepitæ, quæ patrem eius infantem portauerat, sicut dorso grandiscularum puellarum paruuli portari solent. Cuius rei gratia, & propter senectam ac mores optimos, in domo Christiana satis à dominis honorabatur. Unde etiã curam dominicarum

com-

commissam sibi diligenter gerebat, & erat in eis coercendis, cum opus esset, sancta severitate vehementer, atque in docendis sobria prudentia. Nam eas, praeter illas horas, quibus ad mensam parentum moderatissime alebantur, etiamsi exardesceret siti, nec aquam bibere sinebat, praecauens consuetudinem malam, & addens verbum sanum: Modò aquam bibitis, quia in potestate vinum non habetis: cum autem ad maritos veneritis, facta dominae apothecarum & cellariorum, aqua sordebit, sed mos potandi praestalebit. Hac ratione praecipendi, & auctoritate imperandi frænabat aueritatem tenerioris aetatis, & ipsam puellarum sitim formabat ad honestum modum, ut iam nec liberet, quod non deceret. Et subreperat tamen, sicut mihi famula tua narrabat, surreperat ei vinolentia. Nam cum de more, tanquam puella sobria, iuberetur à parentibus de cuppa vinum depromere, submisso poculo, qua desuper patet, priusquam in lagunculam funderet merum, primoribus labris sorbebat exiguum, quia non poterat amplius, sensu recusante. Non enim vlla temulenta cupidine faciebat hoc, sed quibusdam superfluentibus aetatis excessibus, qui ludicris motibus ebulliunt, & in puerilibus animis maiorum pondere premi solent. Itaque ad illud modicum quotidiana modica addendo, quoniam qui modica spernit, paulatim decedit, in eam consuetudinem lapsa erat, ut propè tam plenos mero caliculos inhianter hauriret. Vbi tunc sagax anus, & vehemens illa prohibitio? Nūquid valebat aliquid aduersus latentem morbum, nisi tua medicina, Domine, vigilaret super nos? Absente patre & matre, & nutritoribus, tu praesens, qui creasti, qui vocas, qui etiam per praepositos homines boni aliquid agis ad animarum salutem, quid tunc egisti, Domine Deus meus? Vnde curasti? Vnde sanasti? Nonne protulisti durum & acutum ex altera anima conuicium, tanquam medicinale ferrum, ex occultis prouisionibus tuis, & vno ictu putredinem illam praecidisti? Ancilla enim, cum qua solebat accedere ad cuppam, litigans cum domina minore, ut fit, sola cum sola, obiecit hoc crimen amarissima insultatione, vocas meribulam. Quo illa stimulo percussa, respexit foeditatem suam, confestimque damnauit atque exiit. Sicut amici adulantes peruertunt, sic inimici litigantes plerumque corrigunt. Nec tu, quod per eos agis, sed quod ipsi voluerunt, retribuis eis. Illa enim irata, exagitare appetit minorem dominam, non sanare, & ideo elaculò: aut quia ira eas inuenerat locus & tempus litis, aut ne fortè & ipsa periclitaretur, quòd tam serò prodidisset. At tu Domine rector caelestium & terrenorum, ad vsus tuos contorques profunda torrentis, fluxum seculorum ordinans turbulentum, etiam de alterius animae infania sanasti alteram, ne quisquam, cum hoc aduertit, potentiae suae tribuat, si verbo eius alius corrigatur, quem vult corrigi.

Sapiens di-
ctū verulæ.

Mala con-
suetudo cri-
am in mini-
mis, nisi
mox reprimatur, ad
peiora ad-
ducit.

Educata itaq; pudicè ac sobriè, potiusque à te subdita parentibus, quam à parentibus tibi, ubi plenis annis nubilis facta est, tradita viro seruiuit veluti domino, & sat-
reuerenter amabilem atque mirabilem viro. Ita autem tolerauit cubilis iniurias, ut nul-
lam de hac re cum marito haberet vnquam simultatem. Expectabat enim misericordiam tuam super eum, ut in te credens castificaretur. Erat verò ille prater eam, sicut beneuolentia praecipuus, ira feruidus. Sed nouerat hæc non resistere irato viro, non tantum facto, sed ne verbo quidem. Iam verò refracto & quieto, cum opportunum videret, rationem facti sui reddebat, si fortè ille inconsideratius commotus fuerat. Denique cum matronæ multæ, quarum viri mansuetiores erant, plagarum vestigia, etiam dehonestata facie gererent, inter amica colloquia illæ arguebant maritorum vitam, hæc earum linguam, veluti per iocum grauius admonens, ex quo illas tabulas, quæ matrimoniales vocantur, recitari audissent, tanquam instrumenta, quibus ancillæ factæ essent, deputare debuissent: proinde memores conditionis, superbi-
re aduersus dominos non oportere. Cumque mirarentur illæ, scientes quàm ferocem coniugem sustineret, nunquam fuisse auditum, aut aliquo indicio claruisse, quòd Patritius ceciderit uxorem, aut quòd à se inuicem vel vnum diem domestica lite disenserint, & causam familiariter quærerent, docebat illa institutum suum, quod supra memoravi. Quæ obseruabant, expertæ gratulabantur: quæ non obseruabant, subiectæ vexabantur. Socrum etiam suam primò susurris malarum ancillarum aduersus se iritatum, sic vicit obsequijs, perseverans tolerantia & mansuetudine, ut illa vltro filio suo medias linguas famularum proderet, quibus inter se & nurum pax domestica turbabatur, expeteretque vindictam. Itaque posteaquam ille & matri obtemperans, & curans familiæ disciplinam, concordiae suorum consulens, proditas

Cap. 9.

S. Monica
ut in matris
monio se
gesserit.

ad p̄odentis arbitrium verberibus coërcuit, promisit illa talia de se p̄mia sperare debere, quæcunque de sua nuru sibi, quò placeret, mali aliquid loqueretur, nullaque iam audente, memorabili inter se beneuolentiæ suauitate vixerunt. Hoc quòque illi bono mancipio tuo, in cuius vtero me creasti Deus meus, misericordia mea, munus grande donaueras, quòd inter dissidentes atque discordes quasi bet animas, vbi poterat tam se præbebat pacificam, vt cum ab vtraque multa de inuicem audiret amarissima, qualia solet eruotare turgens atque indigesta discordia, quando præfenti animæ de absente inimica per acida colloquia crudelitas exhalatur odiorum, nihil tamen alteri de altera proderet, nisi quod ad eas reconciliandas valeret. Paruum hoc bonum mihi videretur, nisi turbas innumerabiles tristis experirer, nescio qua horrenda pestilentia peccatorum latissimè peruagante, nõ solum iratorum inimicorum iratis inimicis dicta proderet, sed etiam quæ non dicta sunt addere: cum contra animo humano parum esse debeat, inimicitias hominum nec exagitare, nec augere malè loquendo, nisi eas etiam extinguere benè loquendo studuerit: qualis illa erat, docente te magistro intimo in schola pectoris. Denique etiam virum suum iam in extrema vita temporali eius, lucrata est tibi, nec in eo iam fideli planxit, quod in nondum fideli tolerauerat. Erat etiam serua seruorum tuorum. Quisquis enim eorum nouerat eam, multum in ea laudabat, & honorabat, & diligebat te: quia sentiebat præsentiam suam in corde eius, sanctæ conuersationis fructibus testibus. Fuerat enim vnus viri vxor, mutua vicem parentibus reddiderat, domum suam piè tractauerat, in operibus bonis testimonium habebat. Nutrierat filios, toties eos parturiens, quoties abs te deuicare cernebat. Postremò nobis Domine omnibus, qui ex munere tuo sinus loqui seruis tuis, qui ante dormitionem eius in te iam consociati viuebamus, percepta gratia baptismi tui, ita curam gessit, quasi omnes genuisset: ita seruiuit, quasi ab omnibus genita fuisset.

Imminente autem die, quo ex hac vita erat exitura, quem diem tu noueras ignorantibus nobis, prouenerat, vt credo, procurante te occultis tuis modis, vt ego & ipsa soli staremus incumbentes ad quandam fenestram, vnde hortus intra domum, quæ nos habebat, prospectabatur, illic apud ostia Tiberina, vbi renouiti à turbis, post longi itineris laborem, instaurabamus nos nauigationi. Colloquebamur ergo soli valdè dulciter, & præterita obliuiscetes, in ea, quæ antè sunt, extenti, quærebamus inter nos apud præsentem veritatem, quod tu es, qualis futura esset vita æterna sanctorum, quam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit. Sed inhiabamus ore cordis in superna fluente fontis tui, fontis vitæ, qui est apud te, vt inde pro capto nostro adspersi, quoquo modo rem tantam cogitaremus. Cumque ad eum finem sermo perduceretur, vt carnalium sensuum delectatio quantalibet in quantalibet luce corporea præ illius vitæ iucunditate, non comparatione, sed ne commemoratio- ne quidem digna videretur: erigentes nos ardentiore affectu in id ipsum, perambulauimus gradatim cuncta corporalia, ipsum cælum, vnde sol & luna, & stellæ lucent super terram. Et adhuc ascendebamus interius cogitando & loquendo te, & mirando opera tua, & venimus in mentes nostras, & transcendimus eas, vt attingeremus regionem vbertatis indeficientis, vbi pascis Israël in æternum veritatis pabulo, & vbi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, & quæ fuerunt, & quæ futura sunt: & ipsa non fit, sed sic est, vt fuit, & sic erit semper: quin potius fuisse, & futurum esse, non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est. Nam fuisse & futurum esse, non est æternum. Et dum loquimur, & inhiamus illi, attigimus eam modicè toto ictu cordis, & suspirauimus, & reliquimus ibi religatas primitias spiritus, & remeauimus ad strepitum oris nostri, vbi verbum & incipitur & finitur. Et quid simile verbo tuo Domino nostro in se permanenti sine vetustate, atque innouanti omnia? Dicebamus ergo: Si cui fileat tumultus carnis, fileant phantasie terræ & aquarum & aeris, fileant & poli, & ipsa sibi anima fileat, & transeat se non se cogitando, fileant somnia & imaginaria reuelationes, omnis lingua, & omne signum, & quicquid transeundo fit, si cui fileat omnino: quoniam si quis audiat, dicunt hæc omnia: Non ipsa nos fecimus, sed fecit nos, qui manet in æternum. His dictis si iam taceant, quoniam erexerunt aurem in eum, qui fecit ea, & loquatur ipse solus, non per ea, sed per seipsum, vt audiamus verbum eius, non per linguam carnis, neque per vocem angeli, neque per sonitum nubis, neque per ænigma similitudinis, sed per ipsum, quem in his amamus, ipsum sine his audiamus: sicut nunc extendimus nos, & rapida cogitatione attingimus æternam sapientiam super omnia

Inter discor-
des vt pacē
folita sit cō-
ciliare.

Patritius S.
Monica
opera cre-
dit in Chri-
stum.

1.Tim.5.

Cap.10.

Phil.3.

Esa. 64.
1.Cor.2.
Psal.35.

Verbū Dei
incommu-
tabile.

Psal.99.

omnia manentem: si continuetur hoc, & subtrahatur alia visiones longè impari generis, & hæc vna rapiat & absorbeat & recondat in interiora gaudia spectatorem suum, vt talis sit sempiterna vita, quale fuit hoc momentum intelligentiæ, cui suspirauimus: Nonne hoc est, Intra gaudium Domini tui? Et istud quando? An cum omnes resurgemus, sed non omnes immutabimur? Dicebamus talia, & si non isto modo & his verbis, tamen Domine tu scis, quòd illo die, cum talia loqueremur, & mundus iste nobis inter verba vilesceret cum omnibus delectationibus suis: tunc ait illa: Fili, quantum ad me attinet, nullare iam delector in hac vita. Quid hinc faciam adhuc, & cur hinc sim, nescio, iam consumpta spe huius seculi. Vnum erat, propter quod in hac vita aliquantum immorari cupiebam, vt te Catholicum Christianum viderem, priusquam morerer: cumulatius hoc mihi Deus meus præstitit, vt te etiam contempta felicitate terrena, seruum eius videam. Quid hinc facio?

Matth. 17.
I. Cor. 15.

Ad hæc ei quid responderim, non satis recolo. Tum interea vix intra quinque dies, aut non multo amplius decubuit febribus. Et cum ægrotaret, quodam die defectum animæ passa est, & paululum subtracta à præsentibus. Nos concurrimus, sed citò reddita est sensui, & adspexit adstantes me, & fratrem meum, & ait nobis quasi quærenti similis: Vbi eram? Deinde nos intuens mœrore attonitos: Ponitis hinc, inquit, matrem vestram? Ego silebam, & sctum frænabam. Frater autem meus quiddam locutus est, quo eam non peregrè, sed in patria defungi tanquam feliciter opraret. Quo audito, illa vultu anxio reuerberans eum oculis, quòd talia saperet, atque inde me intuens: Vide, ait, quid dicit. Et mox ambobus: Ponite, inquit, hoc corpus vbiunque: nihil vos eius cura conturbet. Tantum illud vos rogo, vt ad Domini altare memineritis mei, vbi fueritis. Cumque hanc sententiam verbis, quibus poterat, explicasset, conticuit, & ingrauescente morbo exercebatur. Ego verò cogitans dona tua Deus meus inuisibilis, quæ immittis in corda fidelium tuorum, & proueniunt inde fruges admirabiles, gaudebam, & gratias agebam tibi, regolens quod noueram, quanta cura semper æstuasset de sepulcro, quod sibi prouiderat & præparauerat iuxta corpus viri sui. Quia enim valde concorditer vixerant, id etiam volebat, vt est animus humanus minus capax diuinorum, adiungi ad illam felicitatem, & commemorari ab hominibus, concessum sibi esse post transmarinam peregrinationem, vt coniuncta terra amborum coniugum terra tegeretur. Quando autem ista inanitas plenitudine bonitatis tuæ coeperat in eius corde non esse, nesciebam, & lætabar admirans, quòd sic mihi apparuisset: quanquam & illo sermone nostro ad fenestram, cum dixit: iam quid hinc facio? non apparuit desiderare in patria mori. Audiui etiam postea, quòd iam, cum Ostijs essemus, cum quibusdam amicis meis materna fiducia colloquebatur quodam die de contemptu vitæ huius & bono mortis, vbi ipse non aderam: illisque stupentibus virtutem foeminae, quam tu dederas ei, quærentibusque vtrum non formidaret tam longè à sua ciuitate corpus relinquere: Nihil, inquit, longè est Deo: neque timendum est, ne ille non agnoscat in fine seculi, vnde me resuscitet. Ergo die nono ægritudinis suæ, quinquagesimo & sexto anno ætatis suæ, trigesimo & tertio ætatis meæ, anima illa religiosa & pia corpore soluta est.

Cap. 11.
Memoria
defunctorum
in Milla.

Obitus S.
Monicæ.

Premebam oculos eius, & confluebat in præcordia mea mœstitudo ingens, & transfuebat in lachrymas, ibidemque oculi mei violento animi imperio resorbent fontem suum vsque ad siccitatem, & in tali luctamine valde malè mihi erat. Tum verò vbi efflauit extremum spiritum, puer Adeodatus exclamauit in planctum, atque ab omnibus nobis coërcitus tacuit. Hoc modo etiam meum quiddam puerile, quod labeatur in fletus, iuuenili voce cordis coërcetur & tacebat. Neque enim decere arbitrabamur funus illud questibus lachrymosis gemitibusque celebrare: quia his plerunque solet deplorari quædam miseria morientium, aut quasi omnimoda extinctio. At illa nec miserè moriebatur, nec omninò moriebatur. Hoc & documentis morum eius, & fide non ficta, rationibusque certis tenebamus. Quid ergo erat, quod intus mihi grauitè dolebat, nisi ex consuetudine simul viuendi dulcissima & charissima, repente simul dirupta, vulnus recens? Gratulabar quidem testimonio eius, quòd in ea ipsa ægritudine, obsequijs meis interblandiens, appellabat me pium, & commemorabat grandi dilectionis affectu, nunquam se audisse ex ore meo iaculatum in se durum aut contumeliosum sermonem, Sed tamen quid tale Deus meus, qui fecisti nos, quid comparabile habebat honor à me delatus illi, & seruitus ab illa mihi?

Cap. 12.

Eius de S.
Augustino
testimoniū.

Quo-

Pfal. 100.

Missa pro
defunctis
antiquissi-
me consue-
tudinis.Ex hymno
Ambrosia-
no versus.

Cap. 13.

1. Cor. 15.
Nota timo-
rem etiam
sanctorum
hominum.
Matth. 5.Merita no-
stra Dei do-
na.

2. Cor. 10.

Rom. 8.
Matth. 6.Pfal. 142.
Matth. 5.

Quoniam itaque deserebar tam magno eius solatio, faucibatur anima mea, & quæ dilaniabatur vita, quæ vna facta fuerat ex mea & illius. Cohibito ergo à fletu illo puero, Psalterium aperuit Euodius, & cantare cœpit psalmum, cui respondebarus omnis domus: Misericordiam & iudicium cantabo tibi Domine. Audito autem hoc, cōueniunt multi fratres ac religiosæ fœminæ, & de more illis, quorum officium erat, funus curantibus, ego in parte, vbi decenter poteram cum eis, qui me non desendum esse censebant, quod erat tempori congruum, disputabam: eoque fomento veritatis mitigabam cruciatum tibi notum, illis ignorantibus & intentè audientibus, & sine sensu doloris me esse arbitrantibus. At ego in auribus tuis, vbi eorum nullus audiebat, increpabam molliem affectus mei, & constringebam fluxum mœroris: cedebatque mihi paululum, rursusque imperu suo ferebatur, non vsque ad eruptionem lachrymarum, nec vsque ad vultus mutationem: sed ego sciebam, quid corde premerem. Et quia mihi vehementer displicebat tantum in me posse hæc humana, quæ ordine debito & forte cōditionis nostræ accidere necesse est, alio dolore dolebam dolorem meum, & duplici tristitia macerabar. Cùm ecce corpus elatum est, imus & redimus sine lachrymis. Nam neque in eis precibus, quas tibi fudimus, cùm offerretur pro ea sacrificium precij nostri, iam iuxta sepulcrum posito cadauere, priusquam deponeretur, sicut illic fieri solet, nec in eis precibus ego fleui: sed toto die grauiter in occulto mœstus eram, & mente turbata rogabam te, vt poteram, quod sanares dolorem meum, nec faciebas: credo commendans memoriæ meæ, vel hoc vno documento, omnis consuetudinis vinculum, etiam aduersus mentem, quæ iam nō fallaci verbo pascitur. Visum etiam mihi est, vt irem lauatam, quod audieram inde balneis nomen inditum, quia Græci βαλανεϊον dixerint, quod anxietatem pellat ex animo. Ecce & hoc confiteor misericordiæ tuæ pater orphanorum, quoniam laui, & talis eram, qualis prius, quam lauissem. Neque enim exudaui de corde meo mœroris amaritudo. Deinde dormiui, & euigilaui, & non parua ex parte mitigatum inueni dolorem meum, atque vt eram in lecto meo solus, recordatus sum veridicos versus Ambrosij tui: Tu es enim Deus creator omnium, Polique rector, vestiens Diem decoro lumine, Noctem soporis gratia, Artus solutos vt quies Reddat laboris vsui: Mentemque fessas alleuet, Luctusque soluat anxios. Atque inde paulatim reducebam in pristinum sensum ancillam tuam, conuersationemque eius piam in te & sanctam, in nos blandam atque morigeram, qua subito destitutus sum, & libuit flere in cōspectu tuo de illa, & pro illa, de me & pro me. Et dimisi lachrymas quas continebam, vt effluerent quantum vellent, substernens eas cordi meo: & requieuit in eis, quoniam ibi erant aures tuæ, non cuiusquam hominis superbè interpretantis ploratum meum. Et nunc Domine confiteor tibi in literis. Legat qui volet, & interpretetur vt volet: & si peccatum inuenerit fleuisse me matrem exigua parte horæ, matrem oculis meis interim mortuam, quæ me multos annos fleuerat, vt oculis tuis viuere, non irideat, sed potius, si est grandi charitate, pro peccatis meis fleat ipse ad te pater omnium fratrum Christi tui.

Ego autem iam sanato corde ab illo vulnere, in quo poterat redargui carnalis affectus, fundo tibi Deus noster pro illa famula tua lōgè aliud lachrymarum genus, quod manat de concussō spiritu consideratione periculorum omnis animæ, quæ in Adam moritur. Quanquam illa in Christo viuificata, etiam nondum carne resoluta, sic vixerit, vt laudetur nomen tuum in fide moribusque eius: non tamen audeo dicere, ex quo eam per baptismum regenerasti, nullum verbum exisse ex ore eius contra preceptum tuum. Et dictum est à veritate filio tuo: Si quis dixerit fratri suo, fatue, reus erit gehennæ ignis. Et væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. Quia verò non exquiris delicta vehementer, fiducialiter speramus aliquem apud te locum inuenire indulgentiæ. Quisquis autem tibi enumerat vera merita sua, quid tibi enumerat, nisi munera tua? O si cognoscant se omnes homines, & qui gloriantur, in Domino gloriantur. Ego itaque, laus mea & vita mea, Deus cordis mei, sepositis paulisper bonis eius actibus, pro quibus tibi gaudens gratias ago, nunc pro peccatis matris meæ deprecor te: exaudi me per medicinam vulnere nostrorum, quæ pendit in ligno, & sedens ad dexteram tuam, te interpellat pro nobis. Scio misericorditer operatam, & ex corde dimisisse debita debitoribus suis: dimitte illi & tu debita sua, si qua etiam contraxit per tot annos post aquam salutis. Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Superexaltet misericordia iudicium, quoniam eloquia tua vera sunt, & promissisti misericordiam misericordibus.

bus. Quod ut essent, tu dedisti eis, qui misereberis, cui misertus eris: & misericordiam tuam præstabis, cui misericors fueris. Et credo iam feceris, quod te rogo: sed voluntaria oris mei approba Domine. Nante illa, imminente die resolutionis suæ, non cogitavit suum corpus sumptuose contegi, aut condiri aromatibus, aut monumentum electum concupiuit, aut curavit sepulcrum patrum. Non ista mandavit nobis, sed tantummodo memoriam suam ad altare tuum fieri desideravit, cui nullius diei prætermissione seruiet, unde sciret dispensari victimam sanctam, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis, qua triumphatus est hostis, computans delicta nostra, & quærens quid obijciat, & nihil inueniens in illo, in quo vicimus. Quis ei refundet innocentem sanguinem? Quis ei restituet precium, quo nos emit, ut nos auferret ei? Ad cuius precij nostri sacramentum, ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei. Nemo à protectione tua dirumpat eam. Non se interponat nec vi, nec insidijs leo & draco: neque enim respondebit illa nihil se debere, ne conuincatur & obrineatur ab accusatore callido: sed respondebit dimissa debita sua ab eo, cui nemo reddet, quod pro nobis non debens reddidit. Sit ergo in pace cum viro, ante quem nulli, & post quem nulli nupta est, cui seruiuit, fructum tibi afferens cum tolerantia, ut eum quoque lucraretur. Et inspira Domine Deus meus, inspira seruis tuis, fratribus meis, filijs tuis, dominis meis, quibus & voce, & corde, & literis seruiuo, ut quotquot hæc legerint, meminerint ad altare tuum Monicæ famulæ tuæ, cum Patricio quondam eius coniuge, per quorum carnem introduxisti me in hanc vitam, quemadmodum nescio. Meminerint cum affectu pio parentum meorum in hac luce transitoria, & fratrum meorum sub te patre in matre catholica, & ciuium meorum in æterna Hierusalem, cui suspirat peregrinatio populi tui ab exitu usque ad reditum, ut quod à me illa poposcit extremum, vberius ei præstetur in multorum orationibus, tam per confessiones, quam per orationes meas.

Rom. 9.
Exod. 33.

Missæ quotidianæ.

Coloss. 2.

Vult in Missa S. Augustinus orari pro parietibus suis.

VITA S. GOTHARDI EPISCOPI HILDESEMENSIS, EDITA A QUODAM EIVS CONTEMPORANEO

monacho vel canonico: cuius tamen stylus obscurior, ne lectorem offenderet, per F.

Laur. Surium mutatus est, & quedam reddita paraphrasticòs. Est autem hic non integra historia, sicut ab authore conscripta fuit, sed non pauca omissa videntur in eo exemplari, quod nos habuimus: præcipua tamen hic haberi speramus, & quæ plus utilitatis lectori offerant.

PROLOGVS AVTHORIS, MUTATA PHRASI, nonnihil contractus.

ADMODVM reuerendo, & toto deuotionis studio semper colendo domino ac præceptori suo, frater N. corpore & spiritu exiguus, quicquid suo domino debet iure subditus. Scripturus vitam & institutionem beatæ memoriæ patris atque pastoris nostri Gothardi, inter spem & metum anxius, diu multumque quid facerem deliberaui, quòd me tam præclaro operi planè imparem non ignorarem. Allaciebant me splendore suo virtutes, quas per illum Dominus declarauit, sed absterrebat conscientia multiplicis desiderii mei, donec tandem magistrorum & fratrum, in primis autem veri cultoris Dei Abbatis nostri iussis adactus, partim spontè, partim nolens opus hoc aggredi tentauim. Quod quidem tibi, præceptor eximie, secretius offerendum statui, qui & facillè sis daturus veniam erratis, possisque non difficulter tum addere, tum demere, quod visum sit, aut certè opus ipsum penitus suppressere. Neque id vel admireris, vel asperneris velim, pater venerabilis, quòd te ex omni præfulu, abbatu, doctorum numero vnè elegi huius laboris mei examinatore, quando id ut facerè etiam is, quem dixi, Abbas meus hortatus est, & tibi p fidei & dilectionis tuæ merito beati Gothardi vita omnis præ cæteris magis cognita est, ut qui ab illo familiarius didiceris etiã arcana pectoris eius. Ego verò ad huc scribendi suscipiendū laborè etiã eo nomine nō parū incitatus sum, quod adolefcēs inter Hirsfeldensè & Altahèse cœnobia discurrens, prima beati viri gesta à fidelibus & crebrò audie-

Habes hic & etatè & fidem auctoris.

rim,

rim, & libenter memoria commendarim. Testor autem Dominum IESVM, me nihil mandasse literis, nisi quod ipse & viderim, & auditione acceperim, aut à fide dignis cognouerim: maximè cum darem literis operam, vbi à quodam grandæuo sacerdote, tibi quoque benè noto, eius familiaribus vtens colloquijs, pleraque accepi, fide non dubia mihi ea referente, vt si Dominus daret, quandoque in scripta redigerem. Is autem ab ipsa infantia ei fideli ministerio semper adhaerens, & primis eum sacris literis erudierat, cunctasque res eius ad pontificatum vsque probe compertas habebat. Quæcunque autem à me ex his conscripta sunt, ea, vt iam supra dixi, prudentiæ tuæ discutienda offerre volui, vt per te errata corrigantur, hiantia compleantur, superuacanea reijciantur, res scitu dignæ eorum loco substituuntur, stoliditas mea, sicuti lapsa sit, veniam obtineat, & contra insultantium sannas autoritatis tuæ præsidij muniatur: quanquam, vt mihi testis est Deus, non valde moueor, si quis Momus arrogans adducto supercilio carpere me velit, modò studiosis & Deum timentibus simplex rerum gestarum veritas patefacta sit, dataque occasio ijs, qui & velint & possint, beatissimi Gothardi vitæ & actus cultiori & elegantiori stylo conscribendi. Nam vt solent sagaces canes signo à venatore dato diligenter inuestigare feras, non vt ipsi inde comedant, sed pareant voluntati domini sui, cupientis & sibi & familiæ suæ, atque etiam forsasse superuenturis hospiti bus lautiores epulas apponere: ita & ego lubens hunc suscepi laborem, non vt mihi laudem, quam non mereor, aucuper, sed vt iusti viri memoriam & præsentibus & futuris efficiam sempiternam. Nec quenquam mouere debet, quòd obijciunt mihi nasci quidam illutores, non debuisse me humilem stirpem commemorare tam præclari & insignis viri, sed eam potiùs in eius laudem silentio premere, tãquam eius existimationi & splendori nominis derogantem: quando ij, qui sanum sapiunt, non tam attendunt fumosas antiqui generis imagines, quam diuinæ gratiæ prerogatiuas: quibusque ille solus nobilis est, quem nobilitat sua virtus. Ait scriptura diuina: Dominus pauperem facit & ditat, humiliat & sublimat, Sufficit de puluere egenum, & de stercore eleuat pauperem: Vt sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. Quod in hoc beato viro, tota Ecclesia teste, impletum est. Deductum enim à Domino per vias rectas, & in cõspectu regum magnificatum, cum principibus gloriosè confedisse, & inter principes locutum sapienter, soliumque gloriæ præclare obtinuisse vidimus: nec ab vllò fidelium dubitatur, letari eum nunc coram Christo in sanctorum collegio sacerdotum. Interim ramen si fortè loquacitas mea vsquam extra cancellos progressa est, tu pater & doctor egregie, qui id non solum huius præfulis memoriæ, sed etiam imperitiæ meæ debere existimaris, qui & pro doctrina tua potes approbare probanda, & pro autoritate reijcere improbanda, adhibe censuram & castigationem tuam, vt & friuola sempiterno silentio obruantur, & vtilia absque adulationis fuce deprompta relinquuntur. Si quid enim hinc repertum erit vero non consentaneum, non ram imperitiæ meæ, quam tuæ id incuriæ imputabitur.

1. Reg. 2.

Maij 4.
Cap. 1.
Marth. 5.

Tob. 12.

Cap. 1.
S. Gothardi
patria.

HISTORIA.

DOMINVS Iesus Christus præcipit in Euangelio, vt accensa lucerna non sub modio ponatur, sed super candela-brum, vt eius luce fideles illustrentur. Alia quoque scriptura vult secreta regum celanda, opera verò Dei enunciana & prædicanda. Ijs nos permoti, dignum sanè duximus, quantum ope cælestis gratiæ consequi possimus, quæ à beato patre nostro Gothardo Episcopo ex virtute gesta sunt, ea & præsentibus & post futuris imitanda proponere, & scripto explicare. Nec enim poterimus negligentia notam effugere, si quæ de illo laude digna & vidimus & audiuius, sub silentio latere patiamur: maxime quando ille ex Baioaria, iam olim verbi Dei vomere exculta, & fide Christi affatim instructa, veræ religionis doctor insignis ad nos Saxones transmissus est, quibus proh dolor non immeritò cum probro obijcitur, quòd ad complectendum Dei verbum planè faxeos & indomitos diù nos exhibuimus.

Vt igitur ad narrationem veniamus, præclara indole puer Gothardus in Bauaria apud Althahense monasterium ex eius ipsius familia natus est. Parentes germanè Christiani

stiani fuere, vt postres ipsa declarauit: qui cum eum feliciter enutriuissent, in cœnobio eodem curarunt sacrarum literarum studijs adhibendum. Hoc verò monasterium à quibusdam Christi cultoribus conditum est anno salutis septingentesimo quadragesimo primo, quo à viuis excessit Carolus Martellus, Pipini filius, cuius pater fuit Anchisus, ab Arnulpho procreatus. Porrò Carolus Martellus filijs suis Carolo magno & Pipino reliquit principatum: atque altero inde anno ex Pipino hoc editus est Carolus Magnus. Constructum verò est Althahense monasterium & consummatum quindecim ferè annis antè, quàm à S. Bonifacio Archiepiscopo, volente sic Zacharia Romano Pontifice, in Baioaria Episcopi certis locis instituerentur. Cui rei etiam assensit Pipinus rex, cui iam Carolomanus frater triennio antè cesserat partem principatus, quæ ad ipsum attinebat, Romæ monastico indutus habitu, & rasus caput. Quo tempore Vuillibaldus datus est Eystadio Episcopus, Ioannes Salisburgensibus, Erimbertus Frisingæ, Gaibaldus Ratisonæ, creuitque & robur accepit ijs in locis Christiana religio. In Althahensi autem cœnobio Christi famulatus sua habuit ab initio incrementa, & centum ferè annis institutum, monasticum præclare illic profecit vsque ad detestabilem illam dissensionem, quæ extitit inter Ludouicum Caroli Magni filium, & liberos eius Ludouicum, Clotarium & Carolum: ac deinde Imperatore defuncto, inter hos fratres annis non paucis, vt Chronica testantur.

Althahense
cœnobium
quãdo con-
ditum.

Ea enim tempestate complures spoliabantur ecclesiæ, monasteria vastabantur, atque in ijs etiã Althahense, cuius possessiones, à fidelibus ei collata, & hæcenus inconuulsa, diripiebantur, atque tam flagitiosis rebus militantibus pro voluntate eorum, qui sic debacchabantur, beneficij, immò verò maleficij nomine attribuebantur. Atque ita factum est, vt necessariò illic deficeret monastica professio & disciplina, tamen annis itidem centum Canonicorum ibi permansit institutum vsque ad Henrici Ducis tempora, quem postea Imperatorem vidimus. Et Otho quidem rex, filius Henrici Ducis Saxonie, non semel illud voluit monasterium aliquot locis instaurare, sed multis se ei obijcientibus impedimentis, inprimis autem Henrici fratris eius Bauarie Ducis machinationibus, animi sui propositum non potuit ad effectum perducere. Is enim Henricus, cum primùm creatus esset rex, coram patre & principibus indignabundum se quasi ioco simulans, & eo nobiliorem se iactans, ei se opposuit, atque in hac iniusta voluntate semper & aduersus fratrem regem priuam & veteratorie, & contra filium regis Ludouicum, vt etiamnum Bauarie testatur, publicè permansit. In hoc ergo monasterio puer Gothardus & à parentibus piè oblati, & à fratribus religiosè susceptus, quandam literaturæ, Deo donante, accepit haustum sanè laudabiliter, & diuina legis, quantum illius ætaturæ ferebat capacitas, notitiam libenter capiebat, vt in illo quoque verum cerneretur, quod dici solet, Facilemè discitur, vbi spiritus Domini doctor adest.

Cap. 3.

S. Gothar-
dus puer re-
cipitur in
Althahensi
monasterio.

Per id tempus beatus vir Christianus Patauiensis Episcopus hoc monasterium, eum beneficiarius gubernabat, rerum ibi tum potente Henrico Duce. Cumque Althahenses fratres pueri Gothardi religiosum animum egregiamque indolem perspexissent, retulerunt de eo ad Christianum Episcopum. Is verò vbi de illo certior factus fuit, vt erat vir prudentissimus, gratias egit Deo: puerumque è monasterio accitum, in suam admisit familiaritatem: cernensque eum Dei gratia de virtute in virtutem proficisci, maiori eum beneuolentia complexus est, atque triennio secum eum habere voluit comitem itinerum suorum, etiam cum difficiles essent suscipiendæ profectioes, vt certius de animi eius virtute & probitate cognosceret: interim de ijs, quæ fidei & religionis sunt, accuratius eum instituens. Fratribus autem Althahensibus ad peragenda diuina ministeria eum reperentibus, Subdiaconum eum ordinauit, sicque à se dimissum, illis restituit. Reuersus autem ille ad monasterium iam adolescens, de die in diem studuit seipso melior fieri, & sanctè inter fratres versari, communi eorum vtilitati religiosius studere & intendere, maiores honorare, æqualibus virtutum exemplis præluere, inferiores optimis sermonibus crebrò ad meliora incitare. Atque ita factum est, vt breui tempore monasticæ vitæ disciplinam perfectè assecutus, Diaconus quoque ordinatus sit, & vt post patuit, non absque Dei prouidentia eius monasterij Prepositus institutus.

Cap. 4.

Ordinatur
Subdiaconus.
Virtutes
eius.

Fit Diaconus, & Præpositus.
Cap. 5.

Anno autem post Virginis partum noningentesimo octogesimo tertio, Othoni II. Imperatore ex hac vita sublato post periculosissimum illud planeque infaustum cum Saracenis commissum in Calabria prælium, toto orbe clade & infamia notissimum, Romæque summo Christianorū mœrore admòdum honorificè sepulto, post inconsultam Meriburgensis episcopatus destructionem, & immeritam, vt vulgo fertur, in-

Herilem filium, dicitur Othonem tertium.

• perfectio
ne

Cap. 6.
S. Gothardus ex cano-
nico fit monachus.

Praeclara
virtus eius.

Psal. 110.

Creatur Abbas Althensis.

Cap. 7.

Monachi
Hersfeldenses
dissoluntur.

noxi Comitis necem, is, quem supra memorauimus, Henricus Bauariae Dux, pater Henrici Imperatoris, ab Imperatore patruelis suo ante septennium infidelitatis & tyrannidis ergo, à principatu illo deiectus, Imperium inuadere conatus est, regnandi cupiditate tanquam caestro quodam percitus, herilemque filium, dignum ordinatione diuina regni heredem opprimere, malo daemone eum instigare, voluit. Sed repressi sunt inanes conatus eius à regni primoribus, Deum sanè timentibus, maximè autem à Vuilligiso Moguntino Archiepiscopo, & Bernardo Saxoniae duce, quorum studio & opera res sedata est: tandemq; Henrico post multa & apta & incepta, qua quòd Chronicis contineantur, hic referre nolumus, Ducatus restitutus est. Porro Otho tertius ipso Christi Saluatoris natalitio die à Vuilligiso Archiepiscopo coronatus est, atque in omni ecclesiastica * pietate auito more progredi coepit. Cuius quidem hoc initio nõ obcurum fuit argumentum, quòd septimo regni sui anno Althense monasterium consilio Episcoporum in monastica religionis statum curauit restituendum, suam etiam operam ad id conferente Duce Henrico. Fuitque tum illi monasterio praefectus Abbas vir venerabilis * Erchanbertus, cuius industria cultus diuinus ad regulam S. Benedicti praescriptum ibi fuit religiosè constitutus.

Eius quoque saluberrima adhortatione prompta obedientia iuuenis Gothardus, seculi vanitatibus ex animo renuncians, cum aliquot eius loci fratribus monachus effectus est, cum iam, vt ipse saepe nobis indicauit, annum ætatis ageret primum & tricesimū, plerisque alijs, vt fati constat, ex illo coenobio discedentibus, in quibus fuit etiam ille, N. quem postea Mindensis ecclesiae Episcopum vidimus. At noster Gothardus, nouellus nouae religionis tyro, in melioris vitae ascitus tyro ciniu, vt solebat iam antè in priori instituto, caelesti patriae inhiabat, tantumq; habuit in virtutibus profectum, vt nouus preceptor nouo discipulo vel auditori, quod certè in eiusmodi rarum & insolitum est, propter eius integritatem & probitatem, omnem oculis sibi eredituram post se penitus demandaret, eumque in spiritalis exercitij filium adopraret. Verum enim uero idem ipse Abbas, exacta in monasterij administratione triennio, et ob incommodam valetudinem, vel ob tedium curatū, quas afferit secularium rerum occupatio, Abbatia illius gubernatione se abdicauit, & secretioris vitae solitudinem expetit, soli Deo vacare desiderans. Ijs diebus mortuus est Henricus Bauariae Dux, successitque ei pius Henricus filius eius, non patris insolentiam secutus, sed timorem Domini, qui est sapientiae initium, complectens, omni literarum studio precipuè imbutus, totusque & fide sanus & actu catholicus. Cernens autem ille monasterium Althense rursus spiritali patre & pastore destitutum, diuini cultus feruore eum incitante, Gothardum tunc sacerdotio initiatū, Abbatem illic instituere voluit, sed is biennio iustas adhibens & praeuens causas atque rationes, ei assentiri noluit. aiebat enim, se sedem & locum pastoris sui, ipso adhuc viuente, sibi vendicare non debere. Postquam verò Abbas & à fratribus & ab episcopis reuocatus redire profusus derectauit, eisque potestatem fecit quencunque vellent in suum locum surrogandi, Gothardus tandem tum antistitem autoritate, tum fratrum vnanimite victus, in monasterij regimen ita vt Dux constituerat in se recepit: moxque ab ipso promotionis suae exordio torum se Christi seruitio alacriter impendit, arctioremq; & asperiorum monasticæ vitae tramitem cum adiunctis sibi fratribus sollicitè complexus est, in eo studio annis octo ibidem sine intermissione perseuerans. Atque interim nihilo minus labore manuario multiplicia fratribus atque necessaria emolumenta comparauit. Nam in monte, qui * Heilingenberg vocatur, firmum castellum & in eo templum elegantissimum in honorem sanctissimæ matris Dei, in qua specialis exhiberetur cultus, cum congruis aedificijs extruxit, & circumquaque, maximè in saltu Boemico, qui illi regioni propinquus est, ad triginta & eò amplius mansos (sic habet author) ad fratrum vsus informauit, prius tamen suo & fratrum labore extirpatis syluis & vepribus. Interea temporis anno à Christo incarnato millesimo secundo Otho III. Imperator excessit è vita, substitutusque est ei Henricus Dux Bauariae, omni pietate conspicuus.

Ea tempestate in monasterio * Hersfeldensi sancti Vuigberti Abbas fuit Bernharius, genere quidem & dignitate spectabilis, sed tamen, quod bona venia dictum sit, plus quam ipse decebat institutum, popularis auræ & laudis humanae cupidus. Itaque laxius ille habebat fratres sui monasterij, quam posceret disciplina monastica, ita vt instar canonicorum res proprias sibi vsurparent, haberentque & priuatas aedes, & equos, & magnam cultiorum vestium copiam, aliaque id genus mundi huius pompas & fastum redolentem.

redolentia: possentque pro suo arbitratu & dare & accipere, & agere conuiuia præter
 fas & decorum. Is verò Abbas biennio ante obitum suum incidit in morbum, eaque
 causa ultra flumen Fuldam in monte, ubi ipse monasteriū in honorem beati Petri Apo-
 stoli condiderat, cum militibus aliisque familiaribus suis morabatur alicuius refrigerij
 captandi causa. Sed fratres indignè id ferentes, tanquam qui à patre cõtemni vidēren-
 tur, ad regē tum per seipfos, tum per literas & legatos sæpè varias detulere querimonia-
 s, quòd etiã victus & vestitus ipsis negaretur, eisque cum cæteris Christi pauperibus
 famem patientibus, res monasterij multis modis prorsus inutiliter dissiparentur & ab-
 sumerentur. Eas autem querimonias rex sapiens altius quàm ipsi putarent expendens
 & intelligens, cum non esset nescius, quibus moribus præditi illi essent, diū quidem dis-
 simulauit, sed tandem eorum importunitate victus, modestè sic respõdit, se patrem il-
 lorum, si reualescat, deijs admoniturum: si verò decedat è vita, se illis ex consilio eorū,
 qui diuinarum humanarumque rerum sint periti, de Abbate prouidurum, idque religi-
 osè & ad diuini timoris præscriptum.

Iraque paulò post Abbate illo defuncto, Gothardum eis, sic suadentibus Episcopo,
 patrem gubernatoremque præfecit, solerter eum admonens, vt in omnibus, ita vt Dei
 timor & monastica disciplina posceret, eis prouideret. Perductus igitur eò Gothardus
 à Vuilligto Archiepiscopo Moguntino, & ab eodē accuratè instructus, vt quemadmo-
 dum benè nouerat, præter recteque se gereret, ipso primo aduentu suo Deo gratias
 agens, & vt ab illo in præteritis, præsentibus & futuris dirigeretur sollicitè orans, princi-
 pio quidem iuxta Canonis monastici præcepta, duriora & aspera eis proposuit, sed ta-
 men rogatus ab Archiepiscopo, copiam eis fecit ea cum ipso confectandi, aut quò illis
 visum esset discendendi. Illi verò, paucis exceptis senibus & pueris, quamprimū omnes
 inde abierunt, per loca diuersa dispersi: at tamen postea saniori vfos consilio, & eorum
 ope, qui remanserant, eiusque industriam, comitatē & humanitatē iam experti erant,
 quosdam quidem celeritùs, alios tardius, sed penè omnes tamen ad ouile vir beatus re-
 uocauit, eosque leue Christi iugum, præstante Domino, faciliè perferre docuit. Ipsam
 verò ciuitatem & monasticas habitationes à superuacaneis multis & ineptis ædificijs
 illic repurgauit, & ad congruam monasticam institutionis & necessitatis habitudinem
 honestè reformauit, atque sic eo in monasterio tam cum illis, quos ibi inuenerat, quàm
 cum alijs aliundè adductis fratribus annis septem Deo dignè & coram hominibus lau-
 dabiliter vixit. Commendata autem sunt ei etiam alia duo monasteria, Degerense &
 * Crementense, quæ pari studio in Dei famulatu gubernauit.

Iisdem temporibus fuit in Turingia vir quidam nobilis, dignitate & meritis illustris,
 Guntherus nomine, qui dolens ob peccata in iuuentute perpetrata, & diligenter vitæ
 suæ antea facta statum considerans, faciem iustissimi iudicis in confessione præuenire vo-
 luit: sed propriae tum animi tum corporis imbecillitati diffidens, quòd fortassis ferre
 non posset omnimodam rerum suarum abdicationem, multuarias res & facultates
 suas, quas à maioribus acceperat, hæredum suorum accedente consensu, S. Vuigberto
 firma traditione delegauit, sed ea tamen pactione corā testibus testamento adhibita,
 vt factus monachus, victus & vestitus causa monasterium Gellingense ipse obtineret,
 atque inde tam sibi, quàm fratribus illic Christo cum ipso seruituris res necessarias col-
 ligeret. At Abbas prudenti consilio apud se perpendens, homini recens conuerso eius-
 modi pactionem in via mandatorum Dei magna allaturam discrimina, & in dies non
 mediocrem animæ perniciem conciliatura ea, quæ sibi per hanc paraturus videbatur,
 corporis subsidia, prudenter interim eum distulit & cremoratus est, & adhuc laico vten-
 tem habitu, secum ad Althahense monasterium adduxit. Vbi ille animo valdè compun-
 ctus, petijt ab Abbate, vt ante professionem ipsi Romam petere, & Apostolorū Christi
 aliorumque Sanctorum intercessionem pro transacta vitæ expiatione, & noua sus-
 ceptione promereri cū ipsius bona venia liceret. Non abnuente Abbate, itque reditque,
 ac tandem coram altari beatissimæ Mariæ virginis deponit militare cingulum, raditur
 caput atque barbam, & pro more preces offerens, vt à fratribus in eorum sodalitem
 admitteretur, recipitur, & aliquandiu ex regulæ præscripto probatus, monasticum in-
 duit habitum. Verum etiam post professionis votum non immemor eius, quam dixi-
 mus, pactionis, adit Abbatem, petit sibi fieri potestatem ad patriam reuertēdi, & in lo-
 co, quem elegerat, commorandi. Consentit ei pius pater, nolens eum obstinata con-
 traditione à proposito quanuis iniusto depellere, donec animum eius illicita cupien-
 tem paulatim posset ratione à sententia deducere. Postquam igitur ad locū optatum
 peruenit,

Cap. 8.
 S. Gothardus
 præficitur
 Hersfeldensi
 monasterio

Reformat
 collapsam
 disciplinam.

Cap. 9.

Hoc loco
 aliquoties
 coniectura
 vsi sumus,
 quòd pauca
 quedam legi
 nõ possent.

peruenit, & res necessarias procurauit illic degentibus, ex occultis infesti dēmonis infidijs & machinationibus, Deo, vt certē credimus, quem admodum olim in beato Iob, permittente, multa & varia ei incommoda acciderunt: inter quæ ille, vt potē paupertatis & laboris insolens, ad Abbatem sæpē confugere, eiusq; opem & consilium anxie expetere solebat. Abbas verò animi eius fluctuationem alta mente considerans, valdeque pertimescens, ne à proposito deficeret, blanda interdum consolatione fomenta ei adhibebat, & humanissimis admonitionibus mœstitiā eius abstergere nitēbatur: nonnunquā verò, Apostolum sequens, arguens, obsecrās, increpans, opportunē importunē nutantem eius animum castigans, ad viam salutis cum reuocare studebat, tamen nō admodum voto potitus est suo. Sed tamen cū hac ratione sæpē inter se certarent, & alter alteri molestiam exhiberet, tandem aliquando rursus querelas suas illo ad Abbatem deferente, vir Dei iustitiæ zelo permotus, magna seueritate ait ad eum: Vide vt aut in ea, quam Deo pollicitus es, obedientiā stabilitate ei religiosius seruias, aut abiectō monachi habitu, ad pristinas mūdi vanitates diaboli laqueis implicatus te recipias. Quibus ille verbis perterrefactus, crassumque nimis errorem suum tandē perhorrescēs, ingemuit, & omni suprà dicta pactione prorsus ab animo exclusa, cunctisq; de illata quacunq; molestia querimonijs longum valere iassis, ad Altahensē monasterium, vbi tum sub illius patris cura, quod pace omnium dictum velim, singulare diuini cultus studium feruebat, se contulit, atq; illic fratribus humilimē se subiiciens, cū ex superna illustratione breui tempore de monastica disciplina rigore vberius instructus esset, etiam suprà quā monasticus exigat canon, ipsis quoque superioribus admirantibus, corpus suum castigauit & afflixit.

Cap. 10.
Gunterus,
ex nobili
monachus,
vitam agit
solitariam
& duram.

Efficacia fer
monū eius.

Lib. 2. Dia-
log.

Cap. 11.

S. Gothard⁹
multum cō-
tulit Alta-
hēsi mona-
sterio.

Tertio enim à cōuersione sua anno in saltu Boēmico vitā egit solitariā, permansitq; illic ad annos septem & triginta, in sanctę religionis studio & in summa volūtarię paupertatis seueritate cum quibusdā alijs socijs suis perseverans. Victus eorum sanē varius erat, vario studio à rege Hungarię, atq; è Boēmia & Polonia alijsq; diuersis prouincijs vnā cum vestitu conquisitus. Potus quidē, quod omnibus notū est, nō nisi aqua sola fuit, quæ etsi hospitibus apponebatur abundē, at fratribus tamen non nisi ad certā mensurā. Literas ille prorsus ignorauit, psalmis exceptis, & tamen mira erat præditus euangelij, legis & prophetarū intelligētia, nec historiarum rudis fuit: quā ille intelligentiā consecutus fuit tum ex crebra fratrum relatione, tum ex auida verbi Dei auscultatione: adeoq; sapissimē ille mysticos & arcanos sensus interdum iocando, interdum verò adhortando non sine audientium stupore proferebat. Quod nos sanē, qui eum familiaritius nouimus, crebrō audiuius, præcipuē aut in natiuitate beatissimi Ioānis Baptista, quē sibi specialem patronum elegerat, cuiusq; natalitium diem maximē solennē habebat: quo die nos illi adfuius, cū in capitulari, vt vocāt, collatione fratres suos admoneret, & sancti Ioannis vitā, mores, victum, vestitum & actus cōmemorando, ad tolerandam magno animo penuriā eos incitaret. Vbi reuera, quod possum Deo teste pro certo affirmare, omnes penē, qui illic aderant, & hos eius sermones audiebāt, ad cōmuncti sunt, vt magnos lachrymarū imbres profunderēt. Aderat ibi venerabilis Abbas Altahēsis cum multis sui cōenobij fratribus, nec paucis alijs hospitibus: præter nos, quibus non licebat, monastico canone prohibente, in canonico habitu illuc ingredi, qui tamen fratrum familiaritate, & maximē Abbatum permissu circūquaquē, cōcionatore ignorante, clanculum ad fenestras collocati fuimus. Erat profectō vir ille, vt de sancto Benedicto scribit beatus Gregorius, quem post Dominum IESVM vita & moribus præcipuē imitabatur, & scienter nescius, & sapienter indoctus.

Porro beatus Gothardus, senio iam & labore fessus, curarumq; seculariū pertæsus, rege annuente, Hersfeldensis monasterij præfecturā Arnolde præclaro viro, qui eius loci antea præpositus fuerat, cōmendauit, & Degerensis equē venerabili primicerio suo: ac deinde ad Altahensē monasteriū se recepit, permansurus illic, si tamen sic visum esset voluntati diuina, ad supremum usq; vite suę diem in monastica vitæ studio atq; cultu. Hoc enim monasteriū, vt hodieq; perspicilicet, summoperē excolere atq; ornare conatus est, puta codicibus, sacris vestibus, ad diuini sacrificij ministerium pertinentibus, alijsq; varijs & vtilibus ecclesię ornamentis: in primis aut, quod quidem compertissimū est, permultos illic fratres scientia & morum integritate insignes atq; spectatos enutrit, quos postea, rege & episcopis id poscētibus, in diuersa monasteria patres & doctores ablegauit. Sed cū in hac laboriosa, at ipsi tamen grata quiete annis decem eum in modum se cōparasset, toroq; pectore, & nocturnis atq; diurnis suspirijs in eam curam cogi-

cogitationemq; incūberet, vt posset placere Domino in regione viuorū, & videre Deū deorū in Sion, ecce dormiēti visio offertur sanè mirabilis, vt ipse quidē sepe nobis exposuit, post quā nō dubitauit se de hoc mūdo recessurū, quo eūq; Dominus iussurus esset.

Nocte quadā, vt semper annis iam triginta consueuerat, post primā noctis quietem in templū se conferens, in psalmodia ceterisq; id genus diuinis officijs attento animo pernoctabat, etiā post nocturnas absolutas preces. Inde aurora emergēte, in cubiculū se paululū dormitās recepit, ibiq; in scamno iacēs, eiusmodi somnio vīsus est. Oliua speciosē magnitudinis stare videbatur in atrio monasterij, seq; ipse putabat sub ea arbore legendi studio sedere, & quosdā graues honestosq; homines ad ipsum accedere, q se dicerent à rege missos, vt illā effosam oliuam ad eum adferret, in illius ministeriū cessurā: moxq; secures & fodiendi instrumenta allata, & arborē summa festinatione ab illis effodi: sed interim tamen quō foderēt altius, eō densiores tenacioresq; occurrere radices. Tandē vt acceleraretur opus, adhibitis securibus, amputari radices, tolliq; ab eis arbore, & ad regē asportari. Mox autē ex relictis densis illis radicibus innumera eaq; speciosa emergere virgulta, totumq; implere atriū, vulgus quoq; diuersi sexūs & ætatis eō aduertare, plātas inde auellere, & per rura atq; cōpita distribuere. His ita visis, expergefactus est, & quamprimū in templū rediens, totumq; cogitatū suum iactans in Dominū, eius benignissimæ clementiæ sese obnixè cōmendauit, certò sibi persuadens se post hoc somniū decessurū. At sapiēs quisq; etiā alia id euidenter significasse perspicuè intelligere potest, si accuratè animaduertat multiplicem doctrinē eius copiā & in monasterio illo relictā, & postea p̄ diuersa caelestis roris dogmata & institutiones longè lateq; diffusam.

Quando verò hucusq; iā, nō meo fretus ingenio aut eruditione, quæ certè nulla est, sed diuinę gratiæ innitēs, de vitā beati viri multa laude digna perscripsi, gratias ago Deo pro beneficio suo, opemq; tuā, venerāde pater, quem ad finē vsq; in omnibus, maxime verò in hac lucubratione mea magistrū, patronū & emendatorem delegi, tuam quoq; apud Deū intercessionē imploro, vt etiam deinceps maiora magisq; memorabilia, illo me adiuuante, sine vilius admixtione mendacij, veraci conuenientiūq; stylo conscribā. Itaq; anno à Christo nato millesimo vicesimosecūdo, regni verò Henrici vicesimoprimo, imperij autē nono, felicis memoriæ Beruuardus, nostrę Hildesemēsis ecclesię venerabilis antistes, ex hac vitā migravit ad illā sempiternā, tota regione illius obitu nō mediocriter cōsternata & afflictā. Erat enim, vt obiter vitā eius perstringam, in cultu diuino egregiè feruens, multa animi in gerendis rebus solertia, perspicacitate, prudentia & industria præditus, contra refractarios & obstinatos acer & seuerus, erga mansuetos & morigeros comis & humanus, in prestādis elemosynis liberalis & largus, misericordia & cōmiseratione affluens, vigilijs, ieiunijs & precibus diligenter intentus. Monasteriū nostrum libris, serico, auro, argento, gemmis, picturis, alijsq; ecclesiasticis ornamentis non paucis auxit & instruxit, clericos complures & ad peragendū Dei cultum & seruitium aptos & idoneos enutriuit, S. Michaēlis templū sua opera cōstructū, & bonis suis tum hereditarijs, tum aliunde cōparatis satis ditatū, Deoq; consecratū monastici instituti fratribus attribuit, turre munitissimas easq; insignes vnā cum adherēte muro ad Orientē & Occidentem vr̄bis nostrę Hildesemēsis ob tuendos ciues extruxit, multas sacras eades cū diuersis cōmodis edificijs non vno Episcopatus sui loco cōdidit, deniq; & diuinis & humanis ea, quæ Episcopū decet, circumspectione & prudētia inuigilauit.

Per id tempus Imperator apud se habebat Gothardum Abbatē more suo, & studio pietatis: cumq; ad eum perlatus esset tristissimus nuncijs de obitu Beruuardi episcopi, multo mōerore affectus est, & fidelis serui Christi sui; amici mortē lachrymis p̄secutus est, atq; piā eius animā Deo & sanctis angelis eius debita cōmemoratione cōmendauit. Deinde Abbatē Gothardū secretò alloquens, indicauit ei voluntatē suam de illo suscipiēdo Episcopatu. At ille mox in faciē ei restitit, seq; tali functione & honore plānè indignū affirmavit. Imperator verò etiā atq; etiā toto pectore eum adhortatus est, ne recusaret. Sed ille permāsit in sententia, atq; se magna diuitiarū onera ea causa à se reiecit, vt soli Deo posset vacare liberiū, & fragilis huius vitæ finē in solita amicaque paupertate securiū expectare. Tum Imperator videns se nihil per se apud illū posse efficere, per Episcopos obstinatum eius animum frangere & emollire tentauit. Itaq; rogauit eos, vt de suscipiēdo Episcopatu agerent cum illo. Parent Imperatori Episcopi, loquuntur cum Gothardo, hortantur, ne sit difficilis: sed ille manet perpetuò similis sui, fidenter admodū sese opponens, id tamen ad extremum addens, si quidem putent cum Episcopi nomine dignum, se libenter expectaturum, donec Ratisponensis

Cap. 11.

Visio eius.

Visio interpretatio.

Cap. 13.

Imperij annos numerat à coronatione, quæ facta est Romæ.

Historiabre uis S. Beruuardi Episcopi.

Cap. 14.

S. Gothardus recusat Episcopatum.

aut Patauensis ecclesia esset pastore orbata, quippe quod ijs in locis non sibi, sed suis ouibus duntaxat prodesse possit. Ita tota hebdomada inter eos hæres acriterata est, Gothardo nihil de animi sui obfirmata sententia remittente.

Cap. 15.

Visio eius
alia.

Tandem aut in vigilijs S. Andreæ Apostoli, quæ tunc in feriã quintã ante Domini aduentû inciderûnt, iterum in somnis visio ei contigit, quã tû quidẽ soli Imperatori, postea verò etiam nobis gratulabundus pariter & lachrymabundus sepè narrauit. Post solitas noctis vigilias & preces, videre sibi visus fuit in atrio illius ecclesie, in qua triduo post cõsecrãdus erat, mirã hominũ multitudinem inter se tumultuantẽ, & de Episcopo Hildesemenfĩ serio concertantẽ: tum verò accedere ad ipsum in medijs turbis illis matronã quandã eximiã atq; venerabilẽ, vultu & habitu admirandã, cui adiunctus erat pulcherimus virginũ cõctus, eamq; apprehensa manu ipsius, è frequentia hominũ introducere eum in ecclesiã, porrectaq; manu dextera, nutu eum admonere, vt corã crucifixõ veniam peteret, statimq; ipso se ad preces inclinante, illam cum alijs circumstantibus clara voce psallere, Infunde vnctiõnẽ tuã clemens nostris sensibus. Ad hæc vocẽ ipse à somno excitatus, & visionis significatione cõpunctus, in sacrã edem intrauit, & corã altari Domini se prosternens, eius bonitati & se & visionẽ illam cõmendauit. Postq; autẽ illuxit, Imperatorẽ clam adijt, mentisq; suę pertinacia remissa, visionis seriem ei exposuit, seq; diuinę voluntati & ordinationi obsecuturũ pmisit. Et ecce eodẽ die Clerus nõster Hildesemenfĩ cũ militari manu aduenit, quibus cum Imperator consiliũ suũ, immò verò prepotẽtis Dei decretũ indicasset, omnes vno animo libenter amplexi sunt, laudantes Deũ, tametsi, quod mirũ videri nõ debet, principio quidã vel ad ignorã vel etiam auditione cõpertam iuuentutis eius seuiorẽ viuendi rationẽ aliquandũ expauescerent, sibiq; quippiã eiusmodi pertimescerẽt. Postera die summa Cleri populiq; volũtate &

Tandẽ con-
fescit in Epi-
scopatum.

Cõsecratur
Episcopus.

Cap. 16.

Nec tamen in ipso tanti honoris, vel, vt ipse sentiebat, oneris exordio, Deo permit- tente, tentatio defuit. Nam ille ipse eius cõsecrator Aribõ eodem die ante Missarum solẽnia secretò illum cum quibusdam Episcopis accessit, eiq; apud Gandersheimenses & in adiacente territorio omni pontificalis ministerij executione sub pœna excõ- municationis interdixit. Quam ille excommunicationem pro sua simplicitate nec approbavit, nec contempsit, sed mox ad Imperatorem se recepit, eius patrocinũ implorans. Is verò confestim Archiepiscopum & episcopos familiariter accessit, & dissimulata animi sui, quam inde conceperat, molestia & ægritudine, omnem hunc conflictum sapienter & pacificè dirimit. Arque ita consecratione festiue celebrata, diem illum cum timore Dei exultabundi peregerunt, & pacatis animis à se discesserunt. Non sit autem, obsecro, lectori molestum, si conflictus & concertationis huius prima initia, quorum cognitio posteris sit futura necessaria, paulò alitius repetamus & explicemus.

Cap. 17.

Villas, vide-
tur pro oppi-
dis accipere

Saxo quidã cum coniuge sua Oda, cõsultente & permittente sancto Alfrido, quarto nostrã ecclesie Episcopo, Romã petijt, & à beato Sergio Pontifice reliquias sanctorũ Pontificum Anastasij & Innocentij impetrauit, secumq; attulit: atq; in eorum honorẽ monasteriũ virginũ primò in Brunistehausen, inde quarto post anno in Gãdersheim construxit, easdemq; villas cũ adiacente territorio omniq; hereditate sua in vsus Christo illic militantũ cõtulit, filiamq; suã primã ibi Abbatissam Episcopo ordinante constituit. Ita totum illud territoriũ ab initio semper Hildesemenfũ Episcoporũ fuit annis ducentis & quadraginta, nec vllus Episcopus Moguntinus quicquam ex eo vel sibi vel suę ecclesie vindicauit, donec à Rabano duodecimus Vuillegisus Moguntinã cathedrã obtinuit, vir certè in omni catholica pietate præclarus, sed in hoc vno periculosè remerarius, qui suadete (si liceat impunè vera fateri) Othonis tertij Imperatoris sorore, iuuenili quodã fastu & generis nobilitate elata, & velamen sibi nõ nisi ab Archiepiscopo, qui pallio vteretur, imponi sustinente, eum locũ sibi vsurpare tentauit: quæ tamen eius machinatio, corã rege & principibus, Osdacho, qui ab Alfrido octauus fuit Hildesemenfĩs antistes, veritatis & iustitiæ vocibus ei se opponere, in nihilum redacta fuit, ita vt agrè consequi potuerit Archiepiscopus, rege & eius matre intercedentibus, atque ab Episcopo Osdacho id ei impetrantibus, vt ibi ferijs S. Lucæ Evangelistæ Missam celebraret, & Imperatoris sorori velum imponeret, cæterarum virginum velandarum autoritate & iure nostrã ecclesie Præfuli relicto.

Cap. 18.

Alij volunt
4. annis eũ
præfuisse.

Sed non diũ post Osdacho defuncto, & Gerardo in eius locũ surrogato, atq; post biennũ è viuis ablato, dominus Beruardus regius capellanus eam sedẽ adeptus est, quẽ idem

Idem Archiepiscopus cōsecrauit, sed nullā prorsus loci eius repetendī mentionē fecit, donec Abbatissa venerabilis nouū monasteriū, quod ipsa post incendiū construxit, voluit consecrari: quod tamen cum per se curare nō posset incōmoda valitudine impedita, eius rei curā filia atq; etiam nepti demandauit. Ea verò mox suo more propriū contemnens Episcopū Archiepiscopū honorificè accersuit: qui quidē eius persuasione inductus, denuò conatus est locū memoratum inuadere, sed Præfultis nostri literis commonitus distulit: iterumq; eandē rem attentās, iterū authoritatis pōdere repressus est. Tertio deinde inuitatus, venit quidē ecclesiā dedicaturus, sed à domino nostro missus ad eum quidā Episcopus, benè fidelis nostræ ecclesiæ filius, scripturarū autoritate, ne faceret, eum retardauit. Post multas autem & varias eiusmodi disceptationes tandem ab episcopis prouincialibus ad præsentiam Romani Pontificis & Imperatoris comperendinatur. Sed cum per id tempus Otho III. prius è vita excessisset, & Henricus regnaret post eum, mox S. Laurentij natalem Paderbrunnæ celebrauit, vbi tum Chunegundis regia, corona redimita est. Ea autem, quam antè diximus, Gerberga monasterij Gandersheimensis Abbatissa tunc quoque vita functa est, eiq; Sophia succedens, suo rursus more à Beruuardo copiam impetrauit benedictionem ab Archiepiscopo percipiendi,

Deinde nouus rex primum regni sui annum in natali Domini inchoauit: cumq; coram illo principes commemorassent episcoporum litem, cuius iam sepè meminimus, medullitus indoluit, atq; vt illa sedaretur, visum ei fuit, vt dedicatio Gandersheimensis ecclesiæ toties impedita pridè Epiphaniæ Domini perageretur. Venerunt ergo eodē die præstituto, & dedicationis officium profecti sunt: peractisq; omnibus, rex cum Episcopis & primatibus extra templi fores ad populum processit: vbi tum Vuillegis Archiepiscopus palàm edixit culpam suam, iurq; & repetitioni loci illius renūciavit, atque in renunciationis eius argumentum atque testimonium pedum episcopale Beruuardo, vt postea in Franconofurdensi concilio cernere licuit, coram Clero & populo condonauit. Atque ita hac lite composita, deinceps Præfulem nostrum omni honore & dilectione prosecutus est, & in nostro cœnobio fraternitate honorificè impetrata, summam animi beneuolentiam & amorem erga locum & fratres declarauit. Quinto autem anno postea, cum iam & annorum & bonorū operum plenus esset, ad Christum migravit, succedente ei Erckenbaldo Fuldensi Abbate, quem Beruuardus episcopus noster Calendis Aprilis Moguntiaē consecrauit. Præfuit autem is ecclesiæ Moguntinae annis * octo, ordinatoremq; suū Beruuardum, etiā sanguinis coniunctione ipsi propinquū eo, quo par fuit, studio & deuotione coluit. Mortuo illo, Aribio regis capellanus suffectus est, more regio Imperialis annuli dono designatus Archiepiscopus. Hunc verò Beruuardus Episcopus ad summā Gandersheimensis ecclesiæ aram presbyterū ordinauit, eiq; verbi Dei & * excōmunicationis S. Petri autoritate altaris illius & loci circūiacentisq; territorij usurpatione, inuasionem vel repetitionem corā Imperatore & Episcopis publicè interdixit. At ille eam excōmunicationem non ferens, sed vleisci se volens, nouo antistiti nostro eam, quam diximus, vexationem intulit: quanquam erat sanè idemipse, ne quid veritati derogemus, & genere, & dignitate, mox etiam spectata vitæ grauitate venerabilis, tametsi non vacauit culpa temeritas illa, qua nos infestauit. Hæc compendio dicta sint de conflictu hoc, vt certius cognosci possit omnis de Gandersheimensi territorio disceptatio.

At verò beatus Gothardus pontificalibus infulis decoratus, Nonis Decembris Hildesiam venit, gūctis de eius aduentu ex animo gratulantibus. Cumq; nostri cœnobij disciplinam & religionem hæcenus sartam, probeq; obseruatam, Deo sint gratia, comperisset, statim in Dei erupit laudes, eamq; omni deuotionis studio augere & amplificare, diuiniq; cultus exercitijs condecorare conatus est. Foris quoque in Cleri & populi gubernationem episcopo digna sollicitudine & attentione solerter incubuit, atque pro ijs die ac nocte toto vitæ suæ tempore sine intermissione gemitus & preces Deo obtulit. Porrò seipsum in solita vitæ sanctitate, & bonorū operum assiduitate non solum cautè continuauit, sed etiam quotidiana ijs adijcere incrementa studuit, in vigilijs, orationibus, continua & propè incredibili ieiuniorum frequentatione, largissimis elemosynis, summaque vitæ grauitate & Dei timore fortiter vsque in finem, Christi eum spiritu corroborante, perseuerans.

Fuit sanè etiā regibus ipsis & primoribus & formidini & honori, ceteris pro sua cuiq; conditione talem se exhibebat, vt & timeretur ab illis & amaretur. Erat enim sollicitus

Hoc loco nomen & fides Episcopi huius mēdo se habetur in exemplari MS.

Cap. 19. Hic deest verbū, quod mendosè scripserunt.

Synodus Francofordensis.

Alij nouem habent.

Aurhor bannum vocat.

Cap. 20. S. Gothardi studia in Episcopatu.

Cap. 21. Et rimetur & honoratur ab omnibus.

pro omnibus, & in Christo omnibus omnia factus: sibi vni duntaxat rigidus, asper & parcus fuit. Cœnobiū suum cura pastorali gubernauit sapienter, & quę fratribus essent cōmoda atq; opportuna in victu & vestitu, cæterisq; humanę vitę degendę rebus necessarijs, ea sapē auxit, interim etiā ad sacre religionis studiū & obseruantia eos incitās & perurgens, iuxta Apostoli doctrinā arguendo, obsecrando, multis modis erudiendo ac informando. Iuuenes & pueros illic repletos, qui bonę essent indolis & capācis ingenij, ad diuersas ablegauit scholas, quorum certę postea opera & ministerijs multiplicem suę ecclesię comparauit vtilitatem, in lectione, scriptura, picturas, aliaque honorabili corum officiorum, quę ad Clericos pertinent, disciplina. Thesaurum ecclesię, quem ibi copiosum inuenit, non minūs decenter, quā vtiliter augmentauit, & quicquid in templorū structuris, non intra primariā duntaxat urbē suam, sed in alijs quoq; suę diocesis locis dirutū & ruinosum, aut vetustate confectū reperit, summa celeritate instaurauit, atq; in melius restituit. Inter omnia tamē parochianā ecclesiā, quā felicis memorię Ochuuius, decimus noster antistes, in honorē S. Marię, & S. Epiphanijs episcopi Ticinēsis, quę ex ea vrbe ad nos Dei beneficio patronū adduxit, in australi parte nostrę ecclesię extruxit, vetustate iā & iniuria collapsam diruit, & eodē loco honorabili monasteriū eiusdē tituli & appellatiōis primo quidē suę ordinatiōis fundauit anno, sed quarto absoluit, Canonicorū illic in Dei timore instituēs ecclesiā, amplioris sanē & honoris & vtilitatis, cui de suis suppeditaui ea, quę ad corporis alimēta & indumenta pertinent, addens etiam alia, quę futuris quoq; temporibus ad talia sufficerent.

Cap. 22. Primum eius miraculū, quod per eū Christi gratia effecit eodē primo anno, ad lectoris ex tirandā spem & exultationē, hęc meritō referendū puto, quod tamen, teste Deo, non mentior, ab ipso quoque vsq; in vitę finē prorsus celatū, sed à Clero & populo, qui interfuerat, diulgatū. Arbo Archiepiscopus illo anno Imperatorem ad Pentecosten Moguntia inuitauit, vbi etiā conciliū generale cōegit, in quo multa collapsa correat, præcipuē verō Othonē comitē ab Hanistein & Limingardā præter fas sibi coherentes separare cōstituerat, quod tamē perficere nō potuit, quando quidē Comes partim Imperatoris metu, partim Episcopi cōmonitione vt cunq; se ad meliorē recepit frugem, foemina autē bannos vel proseriptiones negligēs, ius ibi funditis perdidit, vt hodie que perspicere potest. Ad hoc conciliū etiā noster Pręsul & Episcopi & Imperatoris iussū euocatus, nō contēnenda Cleri & militū frequentia, quanuis inuitus & nolens stipatus, eō properabat, & in quodā, qui vicinus est illi castello, vbi Dei gratia & electus & cōsecratus fuit, iter faciebat: vbi tū mulier quædā ab immundo vexata dæmone, à parentibus & propinquis per ecclesiās ad Sanctorum implorāda patrocinia circūducebatur. Qui cum audirēt nouū illuc aduenire Episcopū, obuiā ei cum dæmoniaca foemina fidēter processerūt, sanctę eius existimationis fama illecti. Impurus autē spiritus illorū acceleratione pauefactus, per os foemine anxius cœpit percūctari vocibus, quonā perduceretur. Dicentibus illis se in occursum Gothardi Episcopi properare, horrifico mugitu & vlulatu miserē se opposuit, & ipsis etiam, à quibus trahebatur, mirātibz & formidantibus, reluctatus est, eiulās & vociferans, Gothardū se nec audire nec videre posse. Sub hac colluctatione cum misera illa à fidelibus, fide & spe, vt satis patuit, feruentibus traheretur, & spiritus nequā omni cōtentione obniteretur, tandē profligato illo, mulier liberata est, & ad virū Dei, sub quadam arbore refrigerij causā residentē sana corde & corpore adducta est. Is verō cognitis ijs, quę facta fuerant, & timore & gaudio compunctus, lacrymabundus gratias egit Deo, in faciem se prosternens: ac deinde foemina manus imponens, ei benē precatus est, eamque in fide confirmatam, rectē valentem atq; etiam gaudentem cum exultantibus amicis à se dimisit, cœptoque perrexit itinere. Quotquot autem comitabantur eum, visō hoc miraculo, plūs eū & reuereri & amare cœperunt, vtpotē cuius tam præclara apud Deum merita cognoscerent. At ille grauitur eis interdixit, ne cuiquam id indicarent: sed neque agrā mulier, quę miraculum in se experta fuit, neque turba, quę ei interfuerat, id reticendum putauit.

Cap. 23. Ad eam partem vrbis Hildesianę, quę Orientem spectat, palus erat horrifica, & circum eam cōmorantibus ob multituaria terriculamenta prorsus inuisa. Putabant enim se illic tam meridiano quā nocturno tempore horrenda quædam ludibria & præstigijs vel videre vel audire. Ebulliebat autem in medio paludis fons sulfuginis, atque inde Fulza dicebatur. Quam vt sanctus Episcopus vidit, & etiam præstigijs, quibus bruta plebs terrebaratur, didicit, in eam paludem quinto aduentūs sui anno cum cruce & reliquijs Sanctorum ingressus est, sibi que illic habitationem condidit, atque vbi maximum

Vt suam re-
xerit colle-
gium.

2. Tim. 4.

Templa in-
staurat.

Cap. 22.

Synodus
Moguntina

Dæmon in
dæmoniaca
nō sustinet
adduci se ad
præsentiam
S. Gothardi

Cap. 23.

Vide quid
antiquitas
derulerit
cruci & sa-
cris reli-
quijs.

num videbatur esse discrimen, in honorem S. Bartholomaei apostoli oratorium con-
struxit, eoq; sequenti anno consummato atq; dedicato, omnia demonum phantasma-
ta penitus profligata sunt, & locus ille omnibus iuxta illud degētib; aut eò aduentan-
tibus gratus & sine vlla infestatione cōmodus atq; habitabilis effectus est. Cōdidit autē
ibi etiā vir Deo domū hospitalē, in quā pauperes recipentur: quā rebus omnibus,
humanā hōpiē atq; indigentia accōmodis abundantē, cuidā fido presbytero suo Ber-
nuardo, quē nos hīc ob fidei eius meritū honoris causā nominamus, cōmendauit, per
Christi nomē crebrō eū terribiliter obtestās, vt nō solūm illic cōmorātibus, sed & cun-
ctis fortē aduentātibus victū & vestes necessarias ea ratione subministraret, qua vellet
pro hac sua dispensatione apud aequissimū Christi tribunal respōdere. Quoddā tamen
taliū peregrinorū genus, qui simulato monastico, vel canonico, vel etiā Grēco habitu,
per regiones & regna vagabūdi discurrūt, quos cū Platone irridiculē peripatericos ap-
pellabat, durius accipere solebat, prorsusq; detestabatur: at quando tamē Christi pro-
fitebantur nomē, propter Christū biduō vel ad summū triduō benignē fouebat, ac de-
inde datis calceis vel vestibus, hortabatur eos discedere, ne soliti cursūs & vagationis
sua obliuiscerētur. Quōd si qui ex ijs diutius apud eū hāerere vellēt, illud ex D. Gregorij
Dialogo obiecit ironicē, q̄ incautū viatorē ad sanctū patrē Benedicū properantem, &
more suō ieiunare volentē, donec ad eū puenisset, malignus dāmon per quendā con-
uiatorē semel atq; iterū frustra eū ad edendū hortantē, tandē fontis & prati amcēnitate
decepit. Interdū autē ad suis familiaribus admonitus, quod quidē ei nō displicebat, in-
ter tales nō rarō etiā veros Dei amicos inueniri, mox illud opposuit, mēdaces id effice-
re, vt etiā vera dicentibus vix credatur. Si quos tamen ex ijs in Dei cultu vel timore syn-
ceros & stabiles cōperisset, eos priuatim potius, q̄ publicē, quod & ipsi malebant, in ijs,
quā ad Dominū pertinēt, fouebat & adamabat. Erga delinquētes quoq; & in peccata
prolapsos mirē se humanū, misericordem, mitem & placibilē prābebat, ita vt si quis-
quam eiusmodi cōfessionis & pōnitentiē causā ad ipsum accederet, prōpta clementia
statim ei ignosceret, & ne inopia causā deinceps in peccata relaberetur, vigilanti cura
ei abundē res necessarias largiretur, imitans in hoc beatū Nicolāū patronū suū, qui
clām aurum suppeditas suas filias ob paupertatē prostituere volenti, & virgini-
um pudori, & patris egestati, & totius familiae existimationi consuluit: qui etiam pau-
perum, quoquo modo ad ipsum pertinentiū, pia benignitate inopiā subleuare consue-
uit. Huius ergo exēplo Præsul noster in eam incūbebat curā, vt miseris & egenos vbiq;
& semper recrearet: atq; cum eiusmodi libenter miscebat colloquia, iucundisq; & fe-
stius inter edendum sermonibus eos admodū comiter & familiariter oblectabat.

Et anno, qui fuit à Christo nato millesimus & vicessimus quartus, piæ memoriæ
Henricus Imperator, anno quarto & vicesimo regni sui ad Christum migravit, cuius
obitus Christiani orbis lætitiā, quæ sub illo floruit, perturbauit. Successit ei vir nobi-
lis & strenuus Cunradus, qui primo anno Natalem Saluatoris Minda celebravit: inde
post Epiphaniā Hildesiam venit, vbi Aribo Moguntinus Archiepiscopus, qui viuente
Imperatore Henrico, iam biennio obmutuerat, rursus oblata occasione beatū Got-
hardum de Gandersheimensi controuersia infestare cōepit, sed eius machinamenta
nouus rex primatū consilio diremit. Deinde idem rex compendio peragrata Saxonia,
tempore Quadragesimæ per Turingiā & Franciā siue Franconiam in Baioariā profe-
ctus, Ratisponæ Pascha honorificē celebrauit: atque ea ætate Baioariā, Suciā & Ca-
rinthiam adiacentiumq; prouinciarū fines perambulans, natalē Domini Leodij cele-
brem egit. In Purificatione beatę Mariæ mansit Augusta, vnde iter in Italiam intendit,
& sequens Pascha Vercellis feliciter peregit, vicinas inde regiones in nouo regio orna-
tu perlustrans. Tertio quoq; anno Præsul noster montē speciosum, qui est ad Occiden-
tem vrbi nostræ, cōepit incolere, quē quinto post anno nomini S. Mauritij dedicauit.
Pulchrum etiā templū in Holthufen in honorē S. Benedicti Abbatis, monasticā con-
uersationi congruū consecrauit, & circunqua; per diocēsim suā nō paucas basilicas
vel ipse accuratē cōdidit, vel ab alijs fidelibus cōstructas grato animo Deo cōsecrauit.

Per id tempus Aribo Archiepiscopus ferijs S. Matthēi Salingenstadij Concilium
duodecim Episcoporum habuit, & ibi Præsulem nostrum de territorio Gandershei-
mensi publicē conuenit: sed eam synodum vnanimis fratrum consensus in alium an-
num prorogauit. Rex autem, cūm Domini natalem egisset, ad limina Apostolorum
tetendit, atque ita prospero itinere pridē Cœnæ Dominicæ Romam latus peruenit,
& ipso sanctæ Resurrectionis die coronam Imperij à Ioanne Pontifice cum multa glo-
ria

Dialog. lib.
2. cap. 13.

Erga pecca-
tores pōni-
tentes vt ie-
gesserit.

Cap. 24.

S. Henrico
succedit
Cunradus.

S. Gothar-
dus condit
templa.

Cap. 25.

Cunradus
Romæ à
Pontifice
coronatur.
ria

ria accepit. Proxima Dominica inde digressus, & potenter per regionem illam iter faciens, in pace redijt in Germaniam, sanctique Ioannis Baptistae natiuitatem celebravit * Herbipoli nouus Imperator : vbi etiam defuncto in senectute bona Henrico duce Baioaria, filio suo Henrico principum voluntate Ducatum illum tradidit.

Et sic sequebatur in exemplari MS. de concilio ab Aribone Archiepiscopo Francofurti habito cum episcopis 23, sed tum Episcoporum, tum Episcopatum plerumque nomina tam erant deprauate scripta, vt satis visum sit ea omittere, quam illis deprauate describendis tempus perdere, maxime quod nihil actum fuerit in Concilio illo, nisi quod S. Gothardus obtinuit contra Aribonem de territorio Gandersheimen. Inde haec sequuntur :

Cap. 26.
Henricus
filius Cun-
radirex co-
ronatur.

Porro Imperator sequentem Domini Natalem Leodij celebravit, Pascha verò Aquisgrani, vbi etiam filius eius Henricus regium nomen accepit à Pillegrino Archiepiscopo Colonienfi, Cleri ac plebis electione. Aliam eodem anno coegit Synodum Aribo, ad quam iterum Praesulem nostrum Gothardum literis & nuncijs euocauit : sed ille dissimulans, venerabilem virum Thadilonem nostri cenobij Decanum cum fratribus obuiam ei misit, qui eum honorificè eius nomine salutans, de superioris Synodi sententia admonuit, effecitque Episcoporum opera & auxilio, vt tum vltiori tractatu & disceptatione superfederetur.

Cap. 27.

Sequenti anno aliam Aribo Archiepiscopus synodum habuit, & praesentè Imperatore veteres querelas aduersus beatum Gothardum mouere coepit : sed post multiplices disceptationes vix tandem ab Episcopis admonitus desistit. Hoc anno desijt esse in humanis Bruno Augustanus episcopus, & ei substitutus est Ebbo. Obijt etiam Vuernherus Argentinenfis antistes, & subrogatur Vuilhelmus. Proximo anno Imperator Mersburgi egit Pentecosten, atque illic pax inter Aribonem & Gothardum patrem nostrum conciliata est, & sopita tandem longa illa Gandersheimensis altercatio. Ipse enim Archiepiscopus Aribo patrem Gothardum secretò coram Episcopis conuenit, seque hac in re errasse confessus est, sancteque iurauit se modis omnibus satisfacturum, & deinceps perpetuò ea dè re taciturnum, petijtque suppliciter vngnam eorum, quae haectenus perperam egisset. Quod quidem nos hoc loco pro vero annotatum volumus, quòd ipse Gothardus saepe publicè ita gestum esse testatus est. Eodem anno decessit è vita Vnuuanus Archiepiscopus Hamburgerfis, cui Libentius successit : Natalem autem Christi Imperator Paderbornae celebravit, vbi Aribo Archiepiscopus in sancto die inter Missarum solennia publica habita concione, copiam sibi fieri petijt ab Imperatore & Episcopis Romam proficiscendi, orauitque Clerum & populum, vt à Domino peccatorum remissionem ipsi impetrarent. Atque deinde post Purificationem iter ingrediens, Romam peruenit : inde verò digrediens, octauo Idus

Vnuuanus
Archiepi-
scopus Ham-
burgerfis.

Aribo Ar-
chiepiscop'
moritur.

Aprilis vitam cum morte commutauit, ordinationis suae anno vndecimo, magno suò apud catholicos omnes desiderio relicto. Erat enim in omni ecclesiastica religione spectatus & laudabilis. In eius locum successit vir simplex & reclusus, Bardo Abbas Hirsfeldensis, qui Deo eum perspicue prouehente, breui ad summam perfectionis culmen peruenit. Cuius quidem vitam & actus hinc conscribere nolumus, quando pro sanctitatis suae meritis apud Moguntinos inter apostolicos sacerdotes eximie celebratur. Vnum tamen illud elogium, quod ei apud nostrates & finitimos honoris causa à sanum sapientibus clericis tributum est, reticere nolum, puta quòd communicato ei cum beato Ioanne Constantinopolitano Episcopo cognomine, propter singularem pro concione dicendi suauitatem Bardo Chrysofomus appellatus est.

Bardo Chry-
sofomus.
Cap. 28.

Cum aliquando pro Episcoporum consuetudine Praesul noster Gothardus diocesim suam visitaret, ad chortem suam Engelhusiam venit : ibique largis elemosynis, quibus ante omnes valde deditus erat, pauperes reficiens, à quadam eiusdem familiae inope vidua filium sibi offerri vidit. Erat ille certè puellus miserimus, miserandum in modum corpore afflictus. Partim enim paralyti, partim lepra vexabatur, distortisque membrorum neruis, toto corpore dissolutus cernebatur. Manus, brachia, pedes, genua, putrido humore & diffluente sanie manabant, ita vt nullo pacto posset gressus promouere, aut saltem reptando aliquovsq; progredi. Hunc ille vir beatus puerum & vultu iucundo & animo hilari, tanquam quoddam Dei munus libens accepit, suisque cubicularijs accuratè eum commendans, secum duci mandauit. Potest, inquit, omnipotens Deus, qui ab initio non est dedignatus miseris, calamitosi & peccatoribus diuersa misericordiae & benignitatis suae remedia adhibere, nos etiam de hoc pauperculo pro sua clementia consolari & exhila-

exhilarare. Ductus est ergo puer ad primariam ecclesiam nostram, & non sine multo labore puerorum, qui eum seruabant, per aliquot hebdomadas sustentatus. Tandem post quatuor aut quinque menses, cepit paulatim beati viri meritis & precibus plane conualescere, & sedato partim sanici atque humoris profluuiio, nunc assurgendo, nunc proreperando quasi ad gradiendum membrorum nervos exercere. Quod ubi pius antistes aduertit, sæpè cum lachrymis gratias egit Deo, nec attentius pro illo, ut postea res ipsa docuit, Dominum precari cessauit. Nam intra anni spatium, ut norunt omnes, qui apud nos sunt, puer depulso morbo multiplici, laxatisque neruis antea contractis, adeo in dies reuulsit, ut quodlibet ministerium & officium robusto corpore exequi possit. Dicitur autem Vuerinus, & iam viginti amplius annis in Episcopi sacello incolu-
Puer varijs affectu morbis reuale- scit meritis & precibus S. Gothardi

tuber culi quidam, quos ipse cernere volentibus ostendit.
 Alijs quoque permultis, varijs modis, ut habet humana fragilitas, laborantibus, vel quod grauissimum est, peccatorum pondere pressis, vel diuersis morborum generibus vexatis, si ad ipsum confugerent, intercessionis suæ opem impertijt, eosque indefessa sanctarum precum instantia & a presentibus eripuit periculis & calamitatibus, & à futuris Deo opitulante seruauit. De quibus multa multis benè comperta verissimè commemorare possem, nisi quod illo cogente tunc ab illis celata & dissimulata, silentio præterire libet, ne aut lectori fastidium afferam, aut is suâ incredulitate peccatum sibi augeat. Vnum tamen interim tacere nolim, quod vir sanctus propemodum ioco Goslarix effecit, cum in chorte regia postremo ætatis suæ tempore, iubente & petente Gissa Imperatrice, ecclesiam construxit. Erat enim illic matrona quadam laica, sed pia & Deo deuota, cuius filium ipse Episcopus de sacro fonte susceperat. Ea quandoque grauissimis oculorum doloribus cruciata, ita ut per dies aliquot nec cibum, nec potum, nec somnum capere posset, tandem filiolum suum ad Episcopum cum quibusdam manusculis misit, eumque certiozem faciens de immodicis doloribus suis, aliquid sibi petijt ab ipso remedij adhiberi. Audiens hoc vir Dei, non sine quadam iucunditate subrisit, & flores quosdam rubicundos de quadam arbore, ei fortè eodem momento à paupere homine oblata, decerpens, eos signo Crucis muniuit, dansque eos puerulo. Affer, inquit, hos flosculos dilectæ mihi matri tuæ, ut eos seruet pro meâ memoria, & à Deo petat sanitatem. Illa verò simulatque flores agris admouit oculis, uti sæpè etiam iurando coram nobis affirmauit, dolores omnes incredibili celeritate à toto capite euanescere sensit, statimque & foribus & fenestris patefactis, quæ hætenus morbi illius causa clausa permanserant, perspicuè vidit oculis suis, nec vllam amplius sensit in ijs molestiam. Postridiè autem ad Episcopum veniens, gaudens pariter & lachrymans gratias egit Deo. Episcopus verò comiter eam accepit, consolatusque illam hortabatur firmiter sperare in Domino, & nunquam non benè agere. Iussit etiam presbytero, ut sacro oleo, quod infirmorum dicitur, eius ungeret oculos: quæ quidem unctio & sancti viri preces ab illo dolore vsque ad vitæ finem eam immunem conseruauerunt.
Sanatur ma- trona, dum admo- uerit o- culis flores, à S. Gothar- do benedi- ctos.

Libet iam, quod ante penultimum vitæ eius annum accidit, hæc commemorare, ut cautionem afferat pijs & fidelibus, formidinem dissolutis ac negligentibus. Erat in sodalitate nostra presbyter quidam, ex familia ecclesie ortus. parum quidem aut nihil, ut dicamus id quod res est, literatus, sed seculari calliditate & sagacitate plus satis instructus. Creuit ille, cunctis mirantibus, ex infima paupertate ad summas opes. Et primo quidem ab Episcopo Beruuardo fuit promotus ad honores, sed ab Imperatore Henrico propter quadam, quæ præstat silentio premere, deiectus: rursus autem à beato Gothardo, quod rebus ecclesie magno vsui esse posse videretur, pia quadam commiseratione sublimatus, licet interim variè inter aduersa & prospera sæpè iactaretur. Ad extremum autem adeo se in tanti pontificis amicitiam insinuauit, adeoque eius sibi conciliauit fauorem & beneuolentiam calliditate & arte sua, ut à non paucis, qui antè fideliter ei ministrauerat, animum Episcopi abalienaret, quod quidem eis fuit molestissimum, rebusque & dignitate priuaret. Quod ne cui mirum videatur, meminerit illius, quod à beatissimo Pontifice Gregorio præclare dictum est, sæpius id fieri, ut pluribus occupato, maxime rebus diuinis animo, facile adultores subrepât. Tandem verò ille omnibus factus est odiosus & detestabilis, cui palàm omnes maledicerent: atque etiam Episcopo à recta sapientibus eius insolentia interdum obijciebatur: qui sanè postea recepit in gratiam, qui insontes eam amisisse videbantur. Porro post annos aliquos
Cap. 39.
Adulatores non raro etiam sanctis viris impugnant.

aliquot pius præsul de his certius instructus, flecti cœpit misericordia erga illos, qui iniuste afflicti fuerant, & ad diem quendam de nostra congregatione apud se in Holthufen, ubi tum fortè manebat, adesse iussit Prapositum & Decanum cum aliquot fratribus, cæterisque primoribus suis. Aderat illic & cum alijs assidebat vir venerabilis Rathmusus, Althahensis monasterij Abbas, eius ex sorore nepos. Cum iam eò ventum esset, præsentem illo presbytero, omnibus, qui se ab eo iniuria affectos querebantur, dicens, fecit potestatem. Tum verò & Abbas ipse cum suis, qui ut hospites aderant, & nostri multa de illo conquesti sunt, omnibus tanquam vno ore palam ea affirmantibus. Dicebant omnes, tum Episcopi dignitati & honori, tum ecclesiæ illum offendiculo & detrimento esse: deinde speciatim singuli sibi ab illo irrogatas iniurias & damna commemorabant. At ille hæc audiens, ut erat versutissimus, tanquam insultans subrisit, sciscitabaturque admirabundus, quidnam sibi ea vellent, quæ ipsi obijcerentur: mox commentis quibusdam adhibitis mundanæ astutiæ & prudentiæ, qua erat instructissimus, quæ vera apud Deum stultitia est, ut in ipso quoque cernere licuit, obiecta omnia multa orationis copia diluit, accusatoresque suos admirandum in modum propè mutos & elingues reddidit. Sed pius antistes tandem diuino instinctu permotus & compunctus, atque etiam incredibili stupore affectus, curam & perspicuè vera esse animaduertit, quæ contra illum proponebantur, & nihilo minus tanta eum Confidentia & temeritate ea refutare videret, confestim omnibus indicto silentio, non sine omnium admiratione placido & sedato sermone sic hominem appellauit: Hildeuine (sic enim vocabatur) tu iam tibi omnes hos vicisse videris, omnes versuta oratione tua, cum tamen Deum non lateat veritas, adeò circumscriptisti, ut falsò tibi omnia obieuisse videantur. At nunc ad me conuertere, & per Christum adiuratus mihi soli vera fatere. Mox semel atque iterum, itemque tertio ex illo sic percunctatus est: Hildeuine amas me? Ille bis incunctanter & confidenter respondit, Reuerà diligo te: at tertio tamen obstupefactus, sed pro dolor non satis animo compunctus, iracundus pariter & lachrymabundus ait: Deus, quem nihil latet, scit quòd diligam te. Tum Præsul: Si quidem, inquit, vera dicis, mihi satis factum est: sin autem me decipis, te ipsum miserè obstrinxisti. Si ergo me, ut ais, diligis, pasce oues meas, hoc est, dilige fratres & amicos meos, etiam hospites & pauperes meos: dilige conseruos & domesticos tuos. Atque etiam per Dominum te admoneo, ut si verum iurasti, in veritate permanearis: sin minus, dignam agas pœnitentiam. & hac conditione iam domum redi, & vt ere dignitate rebusque tuis, itemque gratia mea, quantum permittet Deus. His dictis, conuentum illum cunctis & mirantibus & pauentibus dimisit, admonens illos, ut prius humanitatis & charitatis sibi paterentur officia exhiberi, ac deinde ad sua se reciperent. Itum est igitur ad prandium, & inter illos Hildeuinus iucundus & alacer, & tanquam parta victoria exultabundus assedit: facto prandio, incolumis abscessit. Vesperis cœnans domi cum suis, inter epulas multa perfusus hilaritate, in eos, à quibus se accusatum dolebat, conuicia & minas iactitabat. Post cœnam dormitū abijt, sospes dormiuit, sospes surrexit: manè iturus ad suum obeundum munus & ministerium, induit alacriter caleos: sed ecce dum vult etiam tunicam induere, repente humi collabitur, & subito infelicem illam exhalat animam. Reliquit sanè amplissimas opes, vestes innumeras magni precij, multamque pecuniam, quæ omnia beatus præsul, obitu eius vltra quam credi possit consternatus & afflictus, pro animæ illius salute & leuamento pauperibus distribuenda curauit, totoque animo condonauit ei, tametsi serò fortassis, quicquid in ipsum peccasset, nec destitit pro animæ eius liberatione crebris ieiunijs & orationibus incumbere. Sed quando nos forsitan plus, quam res posceret, eum hoc loco accusauimus, culpasque eius, nostris fortasse minores, prolixè commemorauimus, te bone lector obsecramus, ut cum hæc legis, apud Dominum veniam illi tuis precibus impetres. Ira fortè fiet, ut hæc nostra reprehensio, apud clementissimum iudicem misericordia locum aliquem ei conciliet, quod nos summopere optamus.

Cap. 31.

Fuit verò etiam in collegio nostro vir quidam integerrimis moribus, omnis canonicæ disciplinæ & institutionis obseruantissimus, qui propter singularem fidem & industriam suam à Beruuardo Episcopo Hildesemensi institutus fuerat Vicedominus, sed à Gothardo pro ecclesiæ vtilitate factus est Scholaster vel Scholasticus, atque etiã ob animi pietatem, religionem & castimoniam in tantam ascitus familiaritatem, ut esset ipsi à secretis. Tota enim ecclesia, quæ illum nouerat, teste iam grandæuus erat & miles emeritus, humilitate & charitate insignis, in regendis & adhortandis fratribus

non

Mira vafri-
cies impro-
bi presby-
teri.

S. Gothar-
dus tandem
aduertit ver-
fucias eius.

Horredum
Dei iudici-
um in ho-
minè frau-
dulentum
& menda-
cem.

non sine benevolentia & amore seuerus, denique in omnium virtutum studio & exercitatione coram Deo sollicitus. In suis exhortationibus frequens hoc illi in ore fuit: Diligant homines, oderint vitia. Huic ante aliquot annos beatus Episcopus sæpè quidem iocando, vt nobis videbatur, prædixit eum aut cum ipso, aut paulò ante ipsum esse vita esse abiturum. Cumque iam postremum decumberet, & esset in extremis, per Abbatem nepotem suum (de quo antè diximus, quem visitandi causa suo loco ad eum misit) ei serio mandauit, vt sacram olei vnctione cum vera poenitentia & peccatorum confessione sibi peteret adhiberi, ac deinde corporis & sanguinis Christi sacramento munitus, intrepidus prior hinc emigraret: promisitque, ei se pro animæ illius salute Deum continenter deprecaturum, & proximo anno se illum in Christi pace secuturum. Abbas igitur charissimum illum, semperque, nobis iure memorandū magistrum nostrum cum alijs fratribus inuisit, sacro perunxit oleo, & autoritate Episcopi ab omnibus peccatis absoluit. Atque ita biduo post feliciter ille migravit ad Christū, sed nobis ingens sui desiderium reliquit, tanti viri orbatis consilio atque magisterio. Nam & Clero & populo teste, nunquam eius ordinis virum in omni ecclesiastica probitate & integritate magis illo spectatum vel vidimus, vel audiuimus: estque iure perpetua illius nobis memoria retinenda, nec dubitandum quin apud Dominum semper ille nostrum memor sit. Vera autem fuit prophetia antistitis nostri, qui anno exacto & mensibus tribus illum secutus est.

Vt verò ad finem vite huius propius accessit beatus antistes, ita semper bonorum operum maiori studio de virtute in virtute progredi cōnitebatur, vt posset videre Deum deorum in Sion. Cessante autem iam multiplici actionis officio, spiritualibus vacabat exercitijs, tria de communibus specialiter sibi retinens, puta psalterium, elemosynam & in primis familiarem & amicam sibi abstinentiam, idque, adeò, vt licet rarò celebrioribus diebus, fratum cōpellente voluntate, aliquid lautioris cibi & fortioris potus sumeret, stomachus abstinentiæ assuetus plus inde molestiæ quàm cōmodi acciperet. Porro supremum Christi natalitium diem anno ab orbe redempto millesimo & tricesimo sexto, Imperatore Goslarie manente, ipse Holthusij celebravit, reddens iuxta Euangelium quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Seipsum enim eo, quo iam diximus, modo Christo offerebat spiritale sacrificiū, & interim nihilo minus subditis suis Clero & populo in diuinis & humanis debita præstabat officia, quantum quidem potuit pro virum facultate. Ipsos autem sacratissimos Quadragesimæ dies, quos ille festiue & hilariter sæpè numero saluberrimos appellare solebat, ingenti desiderio expectabat, eosque corpore quasi extra corpus mirabiliter transigens, quippe vix neruis coherentibus, ad sacrosanctum Pascha peruenit: sed ita sanè, vt Dominicam Palmarum, Cœnam Domini, & resurrectionis festum, supra vires collecto robore, prout Episcopalis poscebat functio perageret. Inde pro religionis consuetudine fideles Paschali tempore per vicinas stationes visitauit, & salutares eis admonitiones proposuit. Interim etiã publicè affirmabat & denunciabat, se hanc postremam cum eis in corpore agere iucunditatem, sed in Christi ascensione iturū se, quò Dominus iusturus esset. Quod quidem nos audientes, propemodū risu excepimus, perinde ac si ille ocyus in patriam Bauariam se rediturum minaretur. Post Dominicam autem, quæ in Albis dicitur, à nobis discedens, cum Abbate nepote suo ad quenquā contendit locum, vbi nouā condere cœperat ecclesiam, extremam ei manū imposturus: sed cum non posset ampliùs reluctari morbo, corpore deficiente decubuit. Cuius rei tristissimus nuncius postquam increbuit, Abbas supra dictus, vir certè toto pectore diuinæ seruituti addictus & mancipatus, atque vnà cum illo Præpositus noster & Decanus cum senioribus ad illum se contulerunt: sed eum tamen, dissimulato languore, more solito in laborem ecclesiasticum incumbentem repererunt, astantium manibus sustentatum. Venientes autem illos ipse qua consueerat hilaritate & humanitate accepit, & tanquam oblitus molestiæ, qua afflictabatur, admirandus perquirebat qua causa ad ipsum venissent. Deinde iubet se reduci in cubiculum, atque illic adunato Clero, primò singulos singulatim hortabatur, vt diligenter exequerentur munia sua & quæ ex obedientia faciendæ essent: inde omnes generatim de conseruanda fide & religione saluberrimè admonēbat, pro sua autoritate tum obsecrans, tum increpans. Postea illorum se petijt communiri precibus aduersus insidias callidi tentatoris, eisque obitus sui diem & tempus, exequiarum quoque & sepulturae modum, ita vt postea euenit, quasi ludens disertis verbis prædixit. Itē, inquit, & ad futuram Ascensionis Dominicæ iucunditatem & celebritatem pro sua quisque functione & obedientiæ ratione, & prout Dominus specialem cuique aspirabit gratiam, vos

K

præpa-

S. Gothardus prædicit cuidam obitū suum.

Iremque suum.

Cap. 32.

Hic locus vitiose scriptus, paucis verbis ex coniectura additis, vt cunque restitutus est.

38. March. 27.

Palam prædicit obitū suum.

Decumbit ex morbo.

Ahortatio eius ad Clerum.

Prophecia
cius.

præparate, aduentumque meum hilares & tanquam reuera & hic & in futuro mecum gratulari expectate. In ipsa enim Vigilia Ascensionis in montem veniam ad S. Mauritium patronum meum, atque illic tum noctem, tum diem sanctum agam, sed tamen mittam Abbatem, qui mea vice Missarum solennia celebret. Sursum autem erectis oculis, suspirans, pariterque arridens, Nocte, ait, illa, ut Christo Domino visum fuerit, peracta, feria sexta diluculo veniam ad S. Michaëlem, cum Abbate & fratribus ornaturus. Inde sabbato precaturus accedam ad S. Andream: post ad vos me conferam, vobiscum semper permanurus. Porro Dominicam diem conuocatis fratribus & amicis solenniter celebrabimus, atque ita totius festi nostri iucunditatem absoluemus. Hæc dicens, benè precatus est nobis, dimisitque nos & admiratione & stupore correptos.

Cap. 33.

Habebat verò beatus pater in priuato suo monasterio iuuenem quendam, viduæ cuiusdam filium, pingendi peritum, cui vilia sua vestimenta & calceos dabat. Bruno is dicebatur. Huic ab initio anni illius sepius præcepit, ut se pararet ad proficiscendum secum in patriam Bauariam. Ut enim iam supra diximus, longè antè obitum suum crebro dicere solebat, & quidem serio, se patriam reuisurum: cumque nulli vtriusque statûs se vitro offerrent ad iter illud cum ipso suscipiendum, gratias agebat illorum erga se studio & voluntati, solum Brunonem itineris comitè deligens. Quo autem die primarij quidam ex Clero, ut commemoratum est, ad illum venerunt, iam antè more suo tam ipse vestes mutarat suas, præcepitque huic Brunoni, ut vestes, quas ipse exuisset, indueret, & ad se ocyus veniret. At ille dicta beati viri perinde ut quædam deliramenta, vel quibus planè ipse derideretur, negligenda putauit. Tum verò Episcopus ceu indignabundus ait cubicularijs, ut irent, induerentque eum vestimentis, que ipse deposuisset, & ad se illum adducerent. Illi ergo confestim trahunt eum retrò cubiculi cortinam, indutumque Episcopi vestibus, ludibundi ducunt ad eum. Præsul autem eum intuens, Pro certo noueris, inquit, te in hac veste nouos percepturum rumores. Ijs dictis, exiit puer, & ecce eodem momento corripitur frigore intolerabili, atque eadem hora fractus vi morbi decumbit. Episcopus, cum discessissent fratres, perquisiuit vbi esset puer: respõsumque est illum ægrotare. Mox ille accessit procuratore, præcipit ei ut puerum cautè & sine molestia ad matrem curet perferendum, ut in ipsius occursum paratus, possit cum ipso proficisci. Ducitur puer ad matrem, & in dies deficientibus viribus, tendit ad extrema.

Prædicat
Brunoni
pio puero
mox euen-
tura.

Cap. 34.

At beatus Præsul noster febre ingrauescente, Holthusium aduehitur, vbi pro consuetudine ecclesiastica ad visendum eum multis confluentibus, magna satis, quibus exciperentur, ædium copia suppetebat. Eò tum inter multam Cleri populique frequentiam quodam die etiam aduenit domina Sophia de Gandersheim, & tandem, ut cum bona pace loquar, posita superiori pertinacia, plena fide & deuotione in beati antistitis amicitiam & familiaritatem se insinuauit: oblataque opportunitate, exclusis turbis, præsentibus ijs, qui de Clero erant, commemorare cepit friuolam illam pertinaciam, que de ipsius ecclesie clericis aduersus beatum virum increuisset, promissitque se ita ut par esset, satisfacturam. At vir Dei partim morbo illum premente, partim, ut nobis quidem videbatur, quadam indignatione commouente, respondit, ut id negocij in aliud tempus differret. Illa verò commotionem eius dissimulans, obitumque iam impendèrem formidans, etiam atque etiam promittere satisfactionem pergit, oratque lachrymabunda, ut eam ipse admittat. Tum vir beatus, Oro te, inquit, domina per Christum, interim hæc missa facito, & donec in festo sanctæ Mariæ conueniamus suspendito. At illa cernens propinquare eum ad exitum, & tamen verba eius non medio-criter admirans, Vtinam, inquit, dilecte pater eò usque nobis liceat lucis huius usura frui, donec ille festus adsit dies. Mox Episcopus fortiter collectis viribus, & apertis oculis diu omnes circumspectans: In potestate, ait, præpotentis Dei, in qua & vita & finis noster consistit: In veritate, quæ Deus est, dico tibi, nos in ferijs sanctæ Mariæ, vbi Deus voluerit, certò pariter conuenturos, atque illic coram illo veracissimo teste tum de his, tum de alijs, de quibus inter nos dislidemus, tractaturos. & his dictis, compressis oculis, reticuit. Quibus illa verbis valde consternata, submissa voce ait ad circumstantes: Heu me miseram, ita ne propediem sum abitura ex hac vita, & illum subsequutura? nec tamen ausa fuit vllam præterea ei exhibere molestiam, sed humiliter & veniam ab eo petijt, & copiam recedendi. Ille verò rursus aperiens oculos, tam breuiter quam salubriter admonuit eam de sacræ religionis obseruatione, simulque de quibusdam reprehendit. Inde sublata dextera benedictione munivit, & pro Christi amo-

Prædicat il-
le obitum
Sophiæ.

Sophia Ab-
batissa pe-
tit ab eo
veniam.

sti amore ei veniam tribuit, tandemque non mediocriter formidantem, vt ipsa aiebat, eam à se dimisit.

Exasta porrò hebdomada, beatus pater iam omninò deficiente corpore, ab Abbate præsentibus fratribus sacri olei liquore ecclesiastico more perungitur, & ita, vt prædixit, in Vigilia Ascensionis Domini in S. Mauritij montem aduehitur. Eo autem fratres ad eum lachrymabundi conueniunt, ferre diutius non sustinentes dolorem animi, qui eos medullitris discruciat. Aliorum quoque fidelium innumera confluit multitudo, quos non minor doloris obtinebat acerbitas pro tam pij pastoris decessu. Quos tamen ille, licet iam deficiente loquendi facultate, optimarum consolationum fomentis recreatos, à se iussit abire, & diluculo reuerti. Illis ergo recedentibus, & noctem illam cum summo mœrore traducentibus, beatus pater pro sua consuetudine perpetuò ruminabat psalmos, suauem sibi inde hauriens refectionem: atque in eiusmodi meditatione cursum suum iam absoluens, pernox vigilabat. Summo diluculo, peractis precibus matutinis, adest Clerus, admonetur à sacro Præsule verbis supremis, ijsque & paucis & salutaribus, de sacra religione & obedientia accuratè obseruanda. Deinde confessionis versu cum eis prolato, vltimum eis vale dicens, abire iussit ad celebranda cum Abbate Missarum solennia.

At pius idem antistes non immemor promissionis suæ, de prædicto cubiculario suo puero Brunone sciscitabat anxie, quàm haberet: cognoscensque eius desperari vitam, per nuncium hæc ei mandauit: Consolare puer meus, & confortare in Domino, quia iam tempus instat, quo ad patriam æternæ beatitudinis re vera tecum proficisceris. Ea verba puer lætus accepit, & nihil iam de præsentis vita sibi meditandum existimans, ipso sacro Dominicæ Ascensionis die salutare viaticum, id est, sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi rogauit. Ea percepta, iucundo animo beati antistitis pollicitationem sustinebat. Itaque Missarum apud nos celebritate peracta, ciboque ac potu celeriter sumpto, fratres hora diei decima ad dilectum antistitem reuertuntur, penè iam officio linguæ cessante, corde & mente psallentem, psalmosque in solo pectore difficulter ruminantem inueniunt, communicato inter se consilio, quatuor pueros scholasticos ex vtraque lectuli eius parte statuunt, vt psalterium ab initio distinctè recitent eis præcipiunt. Eos audiens beatus pater, tanquam ea melodia delectatus, paullisper quieuit, nonnunquam etiam cum illis psallere iucundum ei fuit: at verò præcipuos illos versus, qui specialiter ad deprecandum Dominum pertinebant, apertis sursumque erectis luminibus altius vt potuit expromebat. Media nocte iam absoluto psalterio, & sine eius euidentiùs apparente, matutinas preces inchoarunt fratres, & cum ventum est ad canticum Zachariæ, Benedictus Dominus Deus Israël, vir beatus in supremo iam agone defudans, agrè apertis oculis, cum versus cantaretur à Clero, Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent: ille, Ad dirigendos, inquit, pedes nostros in viam pacis. & sub his verbis, Clero concinente Gloria patri &c. cum antiphona, Ascendo ad patrem meum & patrem vestrum, ille ab astantibus è lecto sustollebatur, atque ita felicissima anima illa, tanquam suauiter obdormiente corpore, è carnis ergastulo soluta, migravit ad cælos. Mox concrepantibus campanis, fratres, qui in monasterio felicem eius obitum vigilanter expectabant, pro tam dilectæ animæ illius remedio exequias piè ac deuotè celebrabant.

Non puto ego hîc reticendum primum meritum eius argumentum, in ipso eius beato obitu, Deo teste, exhibitum. Is quem sæpè memorauimus, Bruno puer in matris ædibus apud ecclesiam S. Michaëlis decumbebat, eodem momento præmortuis membris, supremo spiritu in solo pectore palpitante, planè iam desperatus. Vbi autem audiuit perstreperentes campanarum tinnitus, tanquam à somno experrectus, stupens rogabat quid hoc sibi veller. Respondit mater dissimulante, ad nocturnas preces pulsari. At ille stomachabundus, matris & aliorum dissimulationem arguens, Cur, inquit, mihi imponitis? cur rem ipsam me celatis? Reuerà cum hoc signo charissimus dominus meus cælum ascendit, & promissionum suarum proh dolor oblitus, me hîc derelinquit. Surgite, & eleuatis manibus & cordibus eius dilectam animam diuinæ clementiæ commendate, & vt meî meminerit, eum obsecrate, atque quibus potuit viribus sustollens oculos ad cælum, O sancte Præsul, inquit, o pater humanissime, per illum te adiuro, ad quem vadis, vt nunc sis memor meî, nec me patiaris tibi superstitem in carne manere, cui toties pollicitus es, quòd tecum essem in patriam abiturus. Ad has voces stupent qui aderant, nec sine formidine faciunt quod iussit. Et ecce vix ad eum

Cap. 35.
Accipit extremam vñ. ctionem.

Suprema eius oratio ad Clerum.

Cap. 36.

Valde delectatur sanctus vir precibus sacris etiam in extremis.

Suauiter è corpore migrat ad Deum.

Cap. 37.

Bruno puer
cum felici
ter sequitur

Cap. 38.

S. Gothardi
obitus ma-
gnū omni-
bus luctum
affert.

Sophia Ab-
batissa mo-
ricur, vt ille
prædixerat.
Cap. 39.

Nequam a-
nus simulat
se amentē.

reflectunt oculos, cum iam cernunt exanimem. Illic de lecto eum deponunt, iussisque valere lachrymis, gratulantur obtinuisse eum quod optauerat. Interea fratres in monasterijs peragunt exequias beatissimi pastoris sui, & absolutis nocturnis precibus, Missarum celebratione, & psalmodiarum frequentatione tanto eius animam deuotius commendant, quanto fidentius sperant se ab illo apud Deum commendatum iri.

Aduenit autem felicitis memorie Bruno Mindensis Episcopus, quem ipse generabilis pater sibi in spirituales filium adoptauerat. Cum enim acceperet de eius aduersa valetudine, in vicinis locis moratus fuit. Tum vero hora diei tertia totus Clerus cum militibus & familia, cum multa ciuium & prouincialium, maxime autem pauperum frequentia ad montem, vbi ille spiritualis noster thesaurus seruabatur, processit, corpusque eius ad monasterium S. Michaelis, vt ipse viuens dixerat, deduxit. Vbi ventum est propius ad fores atrij, corpus Bruonis pueri, non paucis illud comitantibus, apportabatur: quod deinde ante Episcopi pedes per destinatas ecclesias circumlatum est. Quis vero tum plandus & ciulatus Cleri, populi, pauperum illic extiterit, nostri ingenij tenuitas explicare satis non potest. Singulos & luctus & lætitia pariter obtinebat. Mœrebant se orbatos tam bono pastore, gaudebant bonis quæ sibi per illū euentura deinceps sperabant. Videre licuit tum illud, quod de S. Martino canitur: Pium erat flere, & pium gaudere. Et merito sanè fleuimus, qui talem nos cerneremus amississe pastorem: & iure nihilo minus exultauimus, quod talem præmississemus intercessorem. Itaque vigilijs illic pro nostro modulo conuenienter peractis, beatum corpus manè ad S. Andream honorificè deportatum est: & cum illic oblata essent sacrificia, ad primariam ædem nostram allatum, & qua decebat veneratione depositum est. Postera illucescente die, quæ erat Dominica, è diuersis Saxonie cœnobijs vtriusque sexus homines ad obsequium tanti patroni conuenerunt, Cleri destitutionem, populi desolationem, & totius Christianæ reipublice commune damnum lachrymis prosequentes. Inde ab Episcopo Missæ officio deuotissimè peracto, sacrum beati viri corpus in medio Choro nostro more ecclesiastico humatum est: vbi vsque in præsens à fidelibus, quantum humana finit fragilitas, ea qua congruum est, reuerentia visitatur. Bruonis autem pueri corpusculum ante occidentalem eius ædis aditum prius ab eodem episcopo terra conditum est. Porro domina Sophia, de qua iam antè dictum est, de sua præmonitione magis magisque sollicita, presbyteros & sorores suas cū oblationibus misit, seque beati viri meritis & precibus suppliciter commendans, venturam beatissimæ matris Dei primū Assumptionem, inde Natiuitatem pauida expectabat: sed anno proximo triduo ante eius Purificationem ex hoc seculo migravit, vt in ea quoque vera appareat prophetia sancti patris nostri.

Veniamus nunc ad miracula, quæ post eius decessum è vita in salutem credentium Christus effecit: è quibus tamen satius putamus commemorasse pauca quam multa, ne aut studiosis fastidium, aut desidijs vel etiam incredulis grauioris culpæ materiam obrulisse videamur: maxime verò propter quosdam dissolutos & circumforaneos homines, qui in nostra regione solent per sacra discurrere & vagari loca, seque nequissima simulatione aut cæcos, aut debiles, aut mutos, aut dæmoniacos fingunt, & coram altaribus vel monumentis Sanctorum spectante populo se volutant & pugnis cadunt, moxque sanatos se clamitant, vt hac fraude maiorem sibi à plebe quæstum comparent. Atque ij sunt, de quibus iam supra retulimus, sepe conqueri solitum beatum Gothardum, quod sua simulatione & vanitate efficiant, vt etiam vera dicentibus fides vix vlla habeatur. Horum impostura & fallacia fit, quando tandem ab alijs deprehenduntur, vt etiam vera Sanctorum miracula in perniciosam dubitationem rapiantur, & qui re vera curantur, non solum à perfidis, sed etiam à fidelibus nonnunquam fallere existimentur, vt nobis in quadam muliercula vsu venit. Primò nanque antistitis nostri anno in illa singulari nostra celebritate, puta Assumptione beatissimæ matris Dei, anus quadam nobis ignota, velato capite, opera facie ante sepulcrum beati viri se prostravit, atque illic more illorum, quos diximus amentiam simulasse, diu se volutans, tandem exiliuit, multisque annis vsu orbatam se fuisse, at nunc demum lumen sibi redditum affirmavit. Spargitur illic rumor, Clerus & populus aduolat, venit etiam Episcopus, parant se ad agendas Deo gratias, cum ecce adsunt quidam, qui eam foeminam dicerent se & crebrò antè, & nunc quoque talia nequissimè confingentem deprehendisse. Audiens id populus, iure ab impostrice

poltrice poenas repetendas clamat : sed tamen à Clero pro beati antistitis reuerentia defenditur, atque ita pudescit recedit, nec nobis vnquam postea visa est. Id genus ergo fallacias nos cautè euitare volentes, omisis permultis, quæ ab ignotis accepimus, tamen ea vera esse existimamus, ad ea sola narranda accedimus, quæ teste Deo, aut ipsi vidimus, aut certè ab illis accepimus, quos Dei timore præditos planeque veraces esse non dubitamus.

Illud quidem omnibus notissimum, primo loco commemoramus, quod cui-
dam nostræ ecclesiæ operario contigit. Lurgerus is vocabatur, & cum in templi
nostri atrio ligata reponeret, decedente graui trabe, femur & fibia & pes miserè con-
trita sunt. Eum beatus Gothardus, tum adhuc viuens in corpore, quod eum fidelem
& vtilem expertus esset, ante mensam suam quotidie ad eleemosynam accipiendam
cum pauperibus residere volebat : dolensque non mediocriter casum hunc ei acci-
disse, seipsum non rarò animo discruciat. non enim poterat vacare operi, cui desti-
natus erat : quanquam interim facere non omittebat, quicquid tum sedendo, tum re-
ptando potuisset, promptum semper animi studium declarans, nec vllum, præter so-
mno & cibo capiendū necessarium, tempus ociosè & sine fructu transmittens. Solebat
autem beatus Gothardus puerulos, vel etiam valentiores pauperes mittere ad plate-
as, vel defossas petrarū foueas, vt minutos inde lapillos colligerent niuei candoris, aut
atri varij ve coloris, quos ille politos, & multiplici contritione vel fractione in gemma-
rum formam redactos, in altaribus, codicibus aut pallijs ecclesiasticis non indecorè
reponebat. Atque in eiusmodi opere specialem ei ille, de quo agimus, pauper ope-
ram nauabat, alios sua vincens industria, nec parum gratus eo nomine Episcopo.
Nonnunquam verò etiam pictoribus, & ijs qui vitra in fenestris componebant, se-
se adiungebat, inter eos quoque non infrugiferam dependens operam. Postquam
autem beatus Præsul desijt esse in humanis, ipse detonsus, carnibus alijsque lautiori-
bus escis sibi interdixit, & ad sepulcrum eius se conferens, tam custodibus quam
alijs fidelibus omni qua potuit fide & diligentia inseruiuit : ac tandem consentien-
tibus magistris, totam eius monumenti custodiendi curam in se recepit, tametsi de-
bili crure ligno sustentato, & reliquo corpore scipione fulcito, agrè huic officio
satisfacere potuit : sed quas vires negabat mala corporis valetudo, eas obediendi
studium & deuotio subministrabat. Psalmos quidem non nouerat, sed tamen
verba, quæ ex illis vel relatione fidelium vel admonitione apprehenderat, strenuè
vigilando & crebrò se, vt solent fideles, humi prosternendo, accuratè & sollicitè
identidem depromebat. Atque in hac sedulitate gnauiter perseuerans, & ad altio-
ra pro viribus proficere contendens, quodam sabbatho, cum vespertinæ laudes
in templo canerentur, apud beati antistitis monumentum se prostrauit, mansitque
illic diu immotus, siue somno oppressus, siue ecstasim patiens, & vt ipse postea
retulit, intolerabili quadam membrorum atque neruorum distensione vel con-
tractione inuisibiliter se sensit discrucari. Finitis vespertinis precibus tanquam à
somno surrexit, & solito debilior, vix scipionem comprehendit : statim autem in
lectulum incumbens, tota illa nocte membrorum distractione miserè afflictus fuit.
Porro sub matutinum tempus tandem obdormit, & in somnis iuberetur propera-
re ad templum, & Deo gratias agere. Surgit ergo ocyus experrectus à somno, re-
motoque femoris sustentaculo, & scipione reiecto, hora matutina in templum
ingreditur, & coram omnibus palàm in Dei laudes alacer & lætus erumpit, ac
deinceps quoad vixit, semper incolumis, quanto diutius tanto deuotius mini-
strauit.

Mulier quædam, omnibus qui apud nos sunt notissima, multis annis cæca,
apud sepulcrum beati viri altera post Assumptionem S. Mariæ, spectante Clero & po-
pulo, illuminata est.

Rusticus pagi ecclesiæ, qui Holtahon dicitur, longo morbo miserè vexatus (nam
contractis lumbis per annos multos, crura habuit nulli vsui apta) vbi tandem ad san-
cti viri monumentum vix reptando peruenit, eius dici anniuersario integram est co-
ram Clero & populo adeptus sanitatem.

Quædam focmina nobilis ex Mindensi dicecesi, non ignota, fratris sui filiam nu-
trierat, eamque in filiam coopratam vnicè charam habebat. At illa grauissima cor-
repta valetudine, non sine vitæ periculo biduo exanimis iacere visa est. Aderant
propinqui cum ciuibus & familia, amarè complorabant præ multiplici commiseratione

tionem tantam puellæ elegantiam. Aderat verò etiam anus quædam, ecclesiæ feruens. Ea cœpit de sancto Episcopo sermonem texere, & ut agri ad eius tumulum Deo miserante sanarentur, explicare. Eius verbis compuncta amita puella, matutino tempore se confert in templum, prostrat se coram altari, profusis lachrymis obsecrat Deum, beatissimam Dei genitricem, sanctumque Gothardum, vouet oblationes intima animi pietate pro nepte sua: & ecce quamprimum, ut ipsa nobis lachrymabunda narrauit, sancteque iurauit, domum reuertens cernit puellam iam videntem, audit loquentem, cibum expetentem, acceptumque comedentem, & Christo ob merita beati viri præstante, integra salute fruentem. Itaque quinto post die ad sanctissimæ Virginis altare & ad tumulum beati Gothardi cum oblationibus, quas promiserat, eam adduxit, & quemadmodum sanata fuerit, adhibitis ciuium & aliorum testimonijs, coram multis recitauit.

Mirabiliter
reualescit
puella ferè
exanimis.

Cap. 44.

Frater quoque noster non obscuri nominis, Folcardus presbyter, per id tempus Vicedominus, inde Præpositus noster, ad extremum Brandenburgensis Episcopus, qui sancto Gothardo, ut plerique omnes norunt, & fideliter inseruiuit, & vnicè charus fuit: cum post obitum eius pro consuetudine Episcopi chortes inuiseret, in pagum *Hafgerusium peruenit, diuertensque prandendi causa in cuiusdam ædes, vidit puerulum miserè vexatum, & iam aliquot hebdomadibus omni mensurorum officio destitutum, atque ad extrema in dies, ut omnibus videbatur, appropinquantem. Eum ergo, ut erat singulari erga tales misericordia, non sine lachrymis diu intuetur, perquirat etiam ex familia tanti mali causam & tempus. Deinde hortatur plorantem pueri matrem, ut promittat se allaturam ad S. Gothardi monumentum cereos pro pueri mensura. Facit id illa libentissimè, sed cum pauper esset, & ceram non haberet, iubet presbyter ut puerum membratim dimetiatur, mensuramque secum ferat: & quam ab ipso acceptura sit ceram in candelas redactam, afferat. His ita gestis, sedent ad prandendum, & pueri iam quasi immemores, de alijs rebus inter se conferunt. Interim puer mira celeritate tanquam à morte reuiuiscit, & in lectulo cunctis admirantibus residet, accitaque matre prorepat ex lecto, poscit apponi sibi alimenta, ijsque vescitur, & deinceps beati viri meritis perpetuò manet incolumis.

Item puer
moribundus

Cap. 45.

Fuit in nostro collegio iuuenis quidam, ex laico conuersus, Desiderius nomine. Eum vir beatus iusserat in Clerum cooptatum tonderi, & postea etiam Diaconus ordinatus est: sed cum non posset exactè cantandi & legendi munus cum fratribus obire, ne penitus vacaret ocio, cum custodibus ecclesiæ ministravit. Quo autem tempore nostræ ecclesiæ præfulem egit Anselmus, post miserandam monasterij nostri conflagrationem, is Desiderius intra festos dies Natalis Saluatoris quadam vespera in scholis cum pueris sedens & colloquens, subito percussus cecitate corruit, & alia etiam ægritudine crescente, diu decubuit. Porro in Quadragesima hac quidem ægritudine liberatus est, sed cæcus permansit. Ibat ergo pro more ad ecclesiam, atque apud beati antistitis monumentum spe recuperandi visus sepè se humi abiecit, in preces incumbens. Deinde 3. Calendas Aprilis, quo die celebramus aduentum reliquiarum sanctorum Cantianorum martyrum, cum in matutinū precibus illic se dederet, illic ceu pruriente dextero oculo, duriusque manu confricato, sanguinis non parua copia inde effluxit, moxque illo oculo rursus videre cœpit. Laudabant omnes eam Dei benignitatem, & etiam alterius oculi curationem expectabant. Itaque post Pascha anniuersario die sancti patris nostri Gothardi, cum in eius memoria Missa pro defunctis ab Episcopo celebraretur, oblationis tempore, spectante Clero & populo, tanquam morbo correptus cecidit, confestimque erumpente sanguine ex oculis, naribus & auribus, etiam sinistri oculi sibi sensit lumen restitutum. Peracto sacrificio, Episcopus pro concione hortabatur Clerum & populum, ut debitas Deo laudes depromerent: profusisque lachrymis ipse pariter Dominum laudauit. Eodem momento etiam Desiderius egit gratias Deo, & perfectè curatus est, atque in ea, quam Deo vouerat, professione vique ad supremum vitæ diem fideliter permansit.

Redditur
lumen vni-
us oculi cæ-
co.

Itemque
alterius.

Cap. 46.

Plurima præterimus, quæ in sancti viri laudem dici possent, eo consilio, quòd antè explicuimus, cum ea Deo fauente, ab initio usque in præsens præclare fieri sapius experiamur. Hoc tamen superioribus adiunctum volumus, quod tota ecclesia teste verum esse nouimus, complures ad sepulcrum eius cum oblationibus hilares aduentare, seque à varijs afflictionibus, molestijs & morbis virtutum eius meritis celeriter liberatos palàm affirmare. Porro si quid cuiquam incommodi aut molestiæ acciderat,

Multa sunt
miracula.

dat, simulatque ad sancti viri memoriam accessit, vel absens oblationem vocat, sine dubio consolatione afficitur ob merita illius, quam in vera fide & spe sibi praestari potuit.

VITA S. IOANNIS DAMASCENI, PER

IOANNEM PATRIARCHAM HIEROSOLYMITANUM,

Iacobo Billio Prunæo, S. Michaelis in Eremita Abbate

doctissimo, interprete. Nos verò, ut permultas alias,

Lectori gratificaturi, eam in capita

distinximus.

ST hoc in hominum more atque instituto positum, ut ijs, qui diuinam imaginem ab omni labe ac macula puram tenuerunt, atque in prima integritate & elegantia conseruauerunt, aut etiam oblitteratam eam vel sordibus contaminatam renouarunt, honoris causa diuinis ipsorum formas & effigies conficiant. Quin ij quoque, qui liberalioris erga eos uenerationis specimen exhibent, pro diuitiarum suarum amplitudine luculentiores etiam ac splendidiores materias adhibent; ijsque formas ipsorum insculpunt: quod uidelicet hac ratione maiore erga sanctos viros honore defungi sese existiment. Cum itaque in eorum formis exprimendis ita magnificos ac splendidos se praebeant, committendum ne est, ut in rerum ab ijs gestarum commemoratione contempnas atque ornatu & elegantia vacuas orationes relinquamus? Minimè sanè. Nam rusticioribus quidem danda est uenia, si quemadmodum possunt, orationes rudi atque inelaborato stylo prosequuntur, cum eorum, qui Deo placuerunt, res gestas exponunt. At qui eloquentiae operam nauant, ijs ignosci minimè debet, si Sanctorum uitas neglexerint, easque tumultuaria duntaxat opera conscripserint: praesertim si uirorum eorum uitam literis complectantur, qui per omnem uitae cursum literis inuigilarunt, atque doctrinae adiumento tum mentem ab inscitia & obliuione, tum animam ab omni turbulento motu repurgarunt, quique huic terrae ambitui ornamentum attulerunt, ac mentem omnem per libros à se elaboratos illustrarunt, non externae duntaxat sapientiae gratia pollutentes, uerum etiam paracliti lumen copiosè atque affluenter emittentes.

Quorum in numero, & quidem inter primos censendus est magnus ille ac celebris Ioannes, qui à Damasco patria sua cognomentum traxit. Hic enim non exiguum ecclesiastici firmamentum sidus exiit, uerum maximum & splendidissimum, non in haereticis solum ubique diffuse tenebris lucens, sed etiam omnem pestiferam doctrinam noctem sermonum suorum claritate discutiens. Nam nox quidem passim toto orbe fusa erat, praeclearas uenerandarum Imaginum formas obscurans: ac profunda quaedam caligo grassabatur. Atque is, qui eam diffundebat & afferebat, non plebeius quispiam homo erat, ut etiam in aliqua duntaxat orbis parte malum disterneret: uerum in manu, ut ita loquar, orbis terrarum fines tenebat, ut qui scilicet Romani imperij sceptro potiretur. Quo etiam efficiebatur, ut magno animi ardore quoquo uersum ferretur, atque ingenti impetu uenerandas Imagines deleret, eosque à quibus illae colerentur, partim (ut erat non modò nomine, sed etiam animo ac sententia leo) deuoraret, leonis nimirum ritu rapiens & rugiens: partim rugitu suo aliò atque aliò dispergeret, ac subterraneis recessibus sese occultare cogeret: mallentque permulti cum leonibus potius & draconibus habitare, quam cum ipso atque ipsius asseclis comorari. Alij autem metu perterriti, ad longinquas orbis partes contendebant (Leo enim rugiet, & quis non timebit?) atque ab ipso sperinde atque à colubri facie profugiebant. At uir iste nomen à gratia consecutus, ac spirituali gratia perfusus, iracundia aduersus solū serpentem feruens (nimirum ut iracundia zeli ac uirtutis nomen obtineret) non è Thracia, quam tum incolebat, ad Sarmatas, ut salutis suae consulere, cucurrit, neque ex Byzantina urbe ad Herculeas columnas fuga se contulit, nec rursus è templis ob Leonis huius rugitum